
ASTERISK

NR. 64 DECEMBER 2012

AARHUS UNIVERSITET
INSTITUT FOR UDDANNELSE OG PÆDAGOGIK (DPU)



SKAL VI SKÆRME BØRNENE?

GENERATION
touch

TOUCH-TEKNOLOGI
Mekanisk
kærlighed

APPS OG INTRA
Den grænseløse
skole

NY FORSKNING
Ghettoliv
i børnehøjde

EN PÆDAGOGISK HELPDESK

Af HANNE LØNGREEN, INSTITUTLEDER FOR
INSTITUT FOR UDDANNELSE OG PÆDAGOGIK (DPU),
AARHUS UNIVERSITET

Der var engang... En munk sidder stille i stearinlysets skær. En anden munk kommer ind. ”Er du bror Ansgar?” Foran ham ligger middelalderens nye teknologiske system: en indbundet bog. Bror Ansgar har ventet hele formiddagen på, at klosterets helpdesk kommer forbi, for han kan ikke finde ud af at åbne den. Det er en svær overgang fra skriftrullen til bogen, og bror Ansgar kæmper for at forstå det nye medie og dets termer – ’åbne en bog’, ’bladre’ osv. – så den anden munk må vise ham det igen og igen. Og igen.

Vi, som har været ved at dø af grin over den norske middelalder-helpdesk på YouTube, griner, fordi den rammer plet. Vi genkender vores første møde med et nyt medie. Vi husker måske overgangen fra skrivemaskinen til computeren og senere, hvor besværligt det var at sms’e på mobiltelefonen i begyndelsen. I dag er mobiltelefonen en uadskillelig del af de flestes liv.

At håndtere ny teknologi kræver nye måder at se vante ting på. Sådan er det også med ’iPad-revolutionen’. Når køreplaner, opskrifter og opslag erstattes af digitale udgaver, så betyder det, at vi tvinges over i nye teknologier.

Teknologien åbner døre til viden, men er den med til at øge læring? Er teknologien et magisk fiks til at bringe nationens børn og unge tættere på et bedre videnskabeligt kon-

»Teknologien åbner døre til viden, men er den med til at øge læring?«

kurrenceniveau, eller er den en sovepude? Skal vi skærme børn og unge?

Asterisk går bag om touch-teknologiens betydning for børn og unge i daginstitutioner og skole – og søger at finde svar.

Nye teknologier har sine modstandere og tilhængere – sådan har det været længe, også før skriftrullen blev til bog. For 2500 år siden skrev Platon om datidens farlige opfindelse: bogstaverne. Han mente, skriften ville true elevernes undervisning, for det var i dialogen, læringen fandt sted. Som professor Hans Siggaard Jensen siger i artiklen om dannelsen gennem tiden: ”Folkebiblioteker og Google ville have skræmt Platon fra vid og sans.”

Uanset hvordan vi har det med tablets og anden touch-teknologi, så er det en nødvendighed for at kunne agere i samfundet. Når det er sagt, skal vi heller ikke være så jubeloptimistiske at tro, at ny teknologi alene bringer

os videre samfundsmæssigt og i vores uddannelsessystemer. Det er ikke teknologien, der er afgørende, men hvordan vi bruger den. Det er ikke teknologien, der øger læringen. Det er de pædagoger, lærere, børn, forældre og andre, der bruger teknologien på nye lærerige måder i undervisningen og i vores samvær.

Det skal vi huske, når vi investerer i den nyeste teknologi. Hvis ikke den nyindkøbte hardware bliver fulgt op af tilsvarende investeringer i software i form af uddannelse og forskning i de pædagogiske og didaktiske aspekter af teknologien, så får vi ikke udfoldet teknologiernes pædagogiske potentialer. Uden didaktiske og pædagogiske redskaber risikerer vi at ende som pædagogiske varianter af broder Ansgar. Nok evner vi at ’bladre’ i vor tids bog og tænde og slukke for iPad’en, men hvordan vi i praksis gør undervisningen klogere og samværet med børnene i daginstitutionerne bedre ved hjælp af de nye teknologier; ja, på de punkter er vi nok mange, der stadig har brug for en helpdesk. ■



Redaktion

Hanne Løngreen
(ansvarshavende redaktør)
Camilla Mehlsen
cme@dpu.dk
Peder Holm-Pedersen
peho@dpu.dk

Redaktionskomité

Frans Ørsted Andersen
Claus Holm
Søren Kjær Jensen
Ida Juul
Jens Christian Nielsen
Dorthe Staunæs

Korrektur

Kirsten Kovacs

Redaktionens adr.

Institut for Uddannelse og
Pædagogik (DPU),
Aarhus Universitet
Tuborgvej 164
2400 København NV

Kontakt til redaktionen

E-MAIL: asterisk@dpu.dk
TELEFON: 87 15 18 15

Abonnement

Abonnement er gratis
og kan bestilles på
www.edu.au.dk/asterisk

Design: Hiske Jessen

Forside: Ture Andersen

Tryk: Scanprint A/S

ISSN nr.: 1601-5754

Oplag: 12.500

Asterisk er et magasin for
aktuel uddannelsesforsk-
ning. Asterisk udkommer
fire gange årligt og er ud-
givet af Institut for Uddan-
nelse og Pædagogik (DPU),
Aarhus Universitet.
Artikler eller illustrationer
må ikke eftertrykkes uden
tilladelse.



s. 6



TURE ANDERSEN

TEMA: GENERATION TOUCH

S. 6-11 FEATURE

SKAL VI SKÆRME BØRNENE?

iPads, digitalkameraer og ny 'touch'-teknologi rykker ind i skolen, ud i vuggestuens sandkasse og med børnehaven på tur. Er digitale medier nødvendige redskaber i det pædagogiske arbejde, eller er det bare hype?

S. 12-14

BLIVER VI SMARTERE AF SMART TEKNOLOGI?

Interview med den verdenskendte
teknologifilosof Don Ihde.

»Alle teknologier kan bruges
på måder, der slet ikke var
planlagte i designet.«

Teknologifilosof **Don Ihde**

TRE BUD PÅ DIGITALISERING I PRAKSIS:

S. 15 / 1

FORÆLDREINTRA STJÆLER FRIRUM

S. 16 / 2

APPS GØR FAMILIEN TIL LÆSE-MESTER

S. 17 / 3

VI SKAL LÆRE AF DE SMÅ EKSPERTER

S. 18-21

MEDIER & MADPAKKER

Asterisk giver et indblik i det historiske samspil mellem dannelse og medier. Fra den sokratiske dialog og frem til i dag. Og det handler ikke bare om bøger og iPads, men også om madpakker og skolemælk.

s. 24



S. 24-27 SPOT PÅ NY FORSKNING

ET GANSKE ALMINDELIGT GHETTOLIV

Familier i ghettoen lever et liv på kanten, men de ser ikke sig selv som udsatte.

S. 28-29 HVAD OPTAGER FORSKEREN?

FORSKERENS KAMP FOR EN MERE FREDELIG VERDEN



s. 28

S. 32-33 KOMMENTAR

HVAD ER NY NORDISK SKOLE?

»Styrken ved fortællingen om Ny Nordisk Skole er, at den er egnet til at skabe positiv medvirken fra lærerne og pædagogerne.«

Professor **Per Fibæk Laursen**.

S. 2 LEDER

S. 22-23 KORT NYT

S. 30-31 NYE BØGER

S. 35 KALENDER

UDDANNELSES- VIDENSKAB 2013

NY KANDIDATUDDANNELSE
SEPTEMBER 2013
I AARHUS OG KØBENHAVN



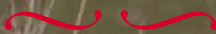
AARHUS
UNIVERSITET

kandidat.au.dk
[/uddannelsesvidenskab](http://kandidat.au.dk/uddannelsesvidenskab)

SKAL VI SKÆRME BØRNENE?

iPads, digitalkameraer og ny touch-teknologi rykker ind i skolen, ud i vuggestuens sandkasse og med børnehaven på tur. Er digitale medier nødvendige redskaber i det pædagogiske arbejde, eller er det bare hype?

Bliver børn smartere af smart teknologi – eller dummere?



Af CAMILLA MEHLSÉN







»LISE, LISE, JEG HAR nået level 15 i Angry Birds!« udbryder en pige i børnehaven til pædagogen Lise. Hun vil dele sin begejstring over, at hun er dygtig til at ramme smaskende grønne grise på det populære spil Angry Birds. Men begejstringen er ikke gengældt. »Øh, hvad er level 15?« spørger Lise.

»Der har været et kæmpe gab mellem børns og pædagogers digitale færdigheder. Men nu er der ved at ske noget,« lyder det fra underviser Frank Støvelbæk fra Professionshøjskolen UCC. Han er på talerstolen til en række workshops om *iPad i den daglige pædagogik*, som Dansk Pædagogisk Forum afholder i samarbejde med UdviklingsForum.

Frank Støvelbæk omtaler sig selv som én af de få 'jubelidioter', der i mange år har søgt at bringe digitale medier ind i børnehaven. Men han er ikke længere én af de få. Mange har fået øjnene op for pædagogikkens digitale muligheder, og det hænger sammen med, at digitalisering er blevet et vilkår.

»Den tid er forbi, hvor digitalisering er et valg. I dag er digitalisering et vilkår. Efterhånden som der kommer en digital generation, må skolelærere og pædagoger vågne op. Hvis man ikke har digitale medier i dagtilbud, afspejler man ikke den virkelighed, vi lever i,« siger han og peger på, at meget går tabt, hvis pædagoger er fremmedgjorte over for digital kultur.

»Pigen, der pludselig kan mestre Angry Birds-spillet, har en begejstring, men det er skjult land for pædagogen. Pædagogen ved en masse om Vygotskijs nærmeste udviklingszone, men opdager ikke, at barnet har indtaget nyt land,« siger Frank Støvelbæk.

iPad-bølgen

Den digitale kløft er tydelig for enhver, der har set et lille barn trykke på en avis eller et

»Efterhånden som der kommer en digital generation, må skolelærere og pædagoger vågne op.«

Underviser Frank Støvelbæk

magasin i håbet om, at der sker noget. Små børn vokser op med en helt anden erfaring af interaktive medier end deres forældre og bedsteforældre. Med udbredelsen af *touch devices* som iPads er den teknologiske barriere blevet meget lille, så børn kommer ind i dagtilbud og skole med helt andre digitale erfaringer



end tidligere. KL's skolestartsundersøgelse fra 2012 viser, at et stort flertal af 6-årige børn allerede bruger digitale medier, og over halvdelen af børnene bruger ofte digitale læringsprogrammer hjemme.

Workshoprækken *iPad i den daglige pædagogik* er sat i gang, fordi der er en voksende interesse for at bringe tablets som iPad og andre digitale medier ind i vuggestue, børnehave, dagpleje, SFO og skole. På Dansk Pædagogisk Forum taler man sågar om, at der i øjeblikket sker »en eksplosion« i interessen for at digitalisere dagtilbuddene. Som det pædagogiske tidsskrift *Nul til Fjorten* skriver i et temanummer om it i institutionerne i september 2012:

»Mange dagtilbud anskaffer i dag iPad. De digitale medier er ikke kun blevet accepteret. De digitale medier er blevet favnet på en måde, der er helt overvældende... Pædagogområdet har altid haft en sund skepsis over for nye maskiner, men hele området rider i denne tid på en bølge af begejstring.«

Præcis hvor udbredt digitale medier er i dagtilbud, er der ikke undersøgelser af, men en ting er sikkert: Antallet er stærkt stigende. Er digitale medier uundværlige redskaber i det pædagogiske arbejde, eller er det bare *hype*? Bliver børn smartere af smart teknologi – eller snarere dummere? Udviklingen er så ny, at det er svært at sige, om iPads og andre tablets vil blive brugt til at skabe en bedre praksis, eller om børnene kommer til at sidde endnu mere stille og spille.

Touch-generationen, der fra babyalderen har været vant til smartphones og tablets, er først ved at nærme sig skolealderen, og ingen ved præcist, hvad det gør ved børnene – eller ved pædagogikken og undervisningen. Men spørger man en af de førende danske forskere i it-didaktik, er teknologien i sig selv ikke en mirakelkur. Det er pædagogikken og didaktikken, der er afgørende.

»iPads er ikke i gang med at revolutionere undervisningen. Vi bruger rigtig mange penge

TJØRE ANDERSEN

340 mio.

500 mio.

IT-BØLGER

Der er i de sidste 10-15 år skudt mange midler i it i skolen. Lektor Jeppe Bundsgaard fra Aarhus Universitet giver her et kort overblik over fire bølger af it-investeringer på skoleområdet.

2001-2004

IT. MEDIER OG FOLKESKOLEN (ITMF)

Fra årtusindeskiftet blev der udviklet en lang række forskningsprojekter om it under det ambitiøse projekt IT, Medier og Folkeskolen (ITMF) – med en økonomisk ramme på 340 millioner kroner.

»Der er en ret stor generation af forskere inden for it og læring, der enten er uddannet i den periode eller kom ind i det felt. Der kom et fagligt fællesskab om udvikling af it-didaktik. Men ude i praksis var effekten nok begrænset, og projektet er i øvrigt også fjernet fra internettet,« siger Jeppe Bundsgaard.

Fra midten af 00'erne

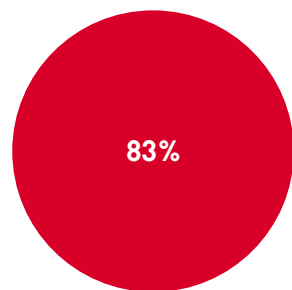
WHITEBOARD-BØLGEN

Mange danske skoler har fået interaktive tavler i klasseværelserne, også kaldet 'whiteboards' eller 'elektroniske tavler'. Bølgen er

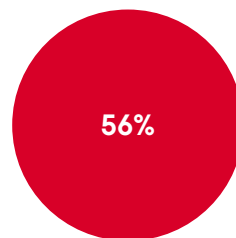
BØRN ER KLAR TIL DEN DIGITALE SKOLE

KL's skolestartundersøgelse fra august 2012 viser, at børnehaveklasseelever er klar til at lære i den digitale skole. Det mener deres forældre i hvert fald. Et stort flertal af de 6-årige bruger allerede digitale medier, og over halvdelen af børnene arbejder ofte med digitale læringsprogrammer derhjemme.

Børnehaveklasseledere og øvrige lærere mener, at brugen af digitale medier i undervisningen i høj grad motiverer eleverne og kan bruges til at differentiere undervisningen, så alle børn lærer mest muligt.



83% af de 6-årige bruger digitale medier hver dag eller flere gange om ugen - siger forældrene.



56% af de 6-årige bruger digitale medier hver dag eller flere gange om ugen - siger børnehaveklasselederne og lærerne



10% 10% af de 6-årige bruger digitale medier sjældnere end én gang om ugen - siger forældrene.

på ny teknologi, som ikke nødvendigvis forandrer undervisningen til det bedre,« siger Jeppe Bundsgaard, lektor ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet. Han har fulgt de offentlige investeringer i it, særligt på skoleområdet, og i disse år skyller en iPad-bølge ind over mange uddannelsesinstitutioner. For eksempel indkøber flere kommuner tablets til alle kommunens skoleelever.

»iPad-bølgen er udtryk for, at man endnu en gang tror, at teknologi kan løse problemet, uden at man forandrer alt det, der ligger rundt om. Folk forestiller sig, at undervisningen forandrer sig, bare teknologien er der. Vi kræver evidensbaseret viden på alle mulige områder, men når det gælder investeringer i it, så er det hovedet under armen. Der er ingen evidens for, at store investeringer i teknologi virker. Det ville være skønt, hvis tablets forandrede praksis. Men jeg skal se det, før jeg tror det,« siger han.

Hovedløse investeringer

Da Jeppe Bundsgaard gik ind i forskningsfeltet it og læring, var hans fokus på

potentialerne i at udvikle undervisningspraksis gennem integration af it. »Men når jeg ser, hvad der har udfoldet sig, så er det sørgeligt,« siger han og henviser til, at der op gennem 00'erne er blevet investeret massivt i it i skolen, bl.a. i stationære computere, elektroniske tavler og digitale læremidler. Ifølge Jeppe Bundsgaard er der tale om »store hovedløse investeringer«, der ikke har ændret undervisningen.

»Hvis intentionen er at skabe grundlag for en mere progressiv undervisning, så er det slet ikke it, man skal fokusere på. Så skal man støtte lærere i at reflektere over og udvikle deres egen praksis gennem samarbejde og praksisnær efteruddannelse. Når lærere udvikler deres undervisningspraksis, så kan de slet ikke undgå at inddrage it i dag. It er nemlig rigtig god til at støtte mere komplekse undervisningspraksisser.«

Ifølge Jeppe Bundsgaard er det interessante, hvad man bruger tablets til i børnehaven eller i skolen. Hvis pædagoger for eksempel bruger iPads i børnehaven til at træne bogstaver ved

hjælp af de mange bogstav-apps eller flash-spil, der er på markedet, så er det to skridt tilbage.

»At lære at læse handler ikke om alfabetet. Det handler om kommunikation. Brug skriften i stedet og lad være med at skyde bogstaver ned på en underholdende app. Det svære er ikke at kunne 28 bogstaver. Det svære er at sætte dem sammen i en sammenhæng og forstå, hvad de skal bruges til,« siger han.

På pædagogikkens præmisser

Selv om Jeppe Bundsgaard er skeptisk over for den voksende iPad-bølge, ser han et potentiale i at bruge tablets som pædagogisk redskab i dagtilbud og skole. Så længe teknologien er med på pædagogikkens præmisser.

»Hvis man tager børnehavepædagogik, som den er udviklet og implementeret mange steder, så er det en børneinddragende pædagogik, der handler om, at børnene skal undersøge deres verden. Mange steder bruger man digitale kameraer til at dokumentere børnenes verden. Her er iPad'en jo super god, for eksempel til at tage billeder, filme og

495 mio.

2004-2007

IT I FOLKESKOLEN (ITIF)

ITIF er en del af den daværende regerings handlingsplan for at hæve faglighed og kvalitet gennem øget brug af it i skolen. Gennem en pulje på **495 millioner kroner** bliver der støttet

projekter, hvor kommuner, skoleledere og lærere gør sig erfaringer med at anvende it i skolerne. Midlerne går især til indkøb af computere, men også til indkøb af digitale læremidler. En række forlag bliver udvalgt til at udvikle læremidler der skulle dække hele Fælles Mål-områder. Der er ikke lavet en systematisk evaluering af den pædagogiske

effekt af ITIF-læremidlerne, men her er Jeppe Bundsgaard vurdering:

»Der var desværre heller ikke tale om særligt nyskabende it-brug. Det var mest lærings spil og abstrakte fagtekster, som ikke er det bedste bud på at støtte en progressiv undervisningspraksis,« siger han.

endnu ikke slut. Fx investerer Københavns Kommune et millionbeløb i at installere whiteboards på kommunens skoler i 2012.

»Der har været en meget stor investeringsbølge i interaktive tavler - whiteboards - forløberen til iPad-bølgen,« siger Jeppe Bundsgaard. »Det er store berøringsfølsomme skærme, hvor man har tænkt: 'nu er

den hellige gral vel forvaret'. Det giver mulighed for at få verden ind i klassen gennem internettet, billeder, film osv. Men problemet er, at man reproducerer det traditionelle klasserum. Man har måske brugt **500 millioner kroner** på den investering,« siger Jeppe Bundsgaard.

skrive tekst til billederne. iPad kan være et fint redskab, men er ikke målet, for så får børnene bare alt for meget skærmtid.«

Klaus Thestrup har skrevet ph.d.-afhandling på Aarhus Universitet om 'Det eksperimenterende fællesskab – medieleg i en pædagogisk kontekst' og underviser i dag på Pædagoguddannelsen Jydsk på VIA University College. Han ser også mediet som et redskab, ikke et mål. Men han tænker ikke medier som et valg, men snarere som en integreret del af hverdagen.

»Det interessante er, hvad vi bruger medier til. Det, der bærer det i sidste ende, er pædagogens eller lærerens indstilling. Den samme iPad eller det samme kamera kan håndteres på vidt forskellige måder. Skal den være en del af en leg, eller skal den ligge på et bord? Vi har forsøgt at flytte mediet fra bordet ud til sandkassen og ind i legen – og når vi gjorde det, var børnene helt med,« siger Klaus Thestrup.

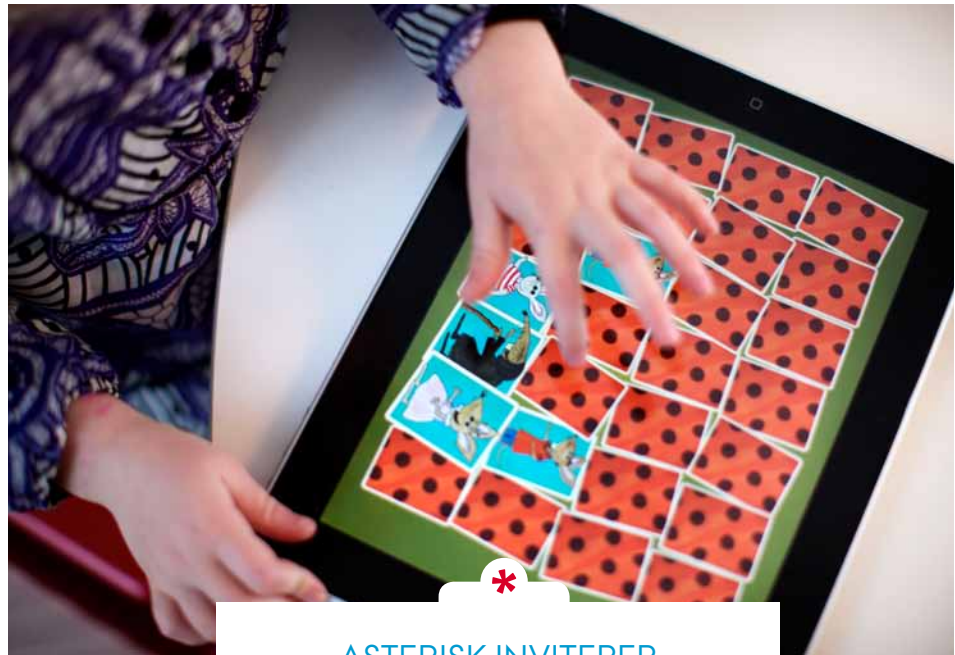
Ligeværd i medielege

I afhandlingen har Klaus Thestrup undersøgt, hvordan børn og pædagoger sammen eksperimenterer og udvikler nye lege med medier. Her understreger han, at medieleg er en kombination af både digitale og analoge medier.

»Når jeg taler om medier, taler jeg også om saks, papir, lim – og ikke bare digitale medier. Det handler om at kombinere medier. Det er nøglen til succes,« siger han.

I sin afhandling definerer han forholdet mellem barn, pædagog og medie som »et eksperimenterende fællesskab«, hvor man undersøger noget sammen, for eksempel ved at søge efter oplysninger om en svamp på nettet eller se et videoklip på YouTube om Star Wars for derefter at lave et lyssværd og opfinde en Star Wars-leg. Det centrale i medielegen er, at det er fortællingerne, der driver værket, og at børn og voksne er ligeværdige.

»Det handler ikke længere om, at den voksne kan en masse, og barnet ikke kan noget. Vi lærer og undersøger noget sammen undervejs. Vi redefinerer pædagogrollen til at være en



ASTERISK INVITERER

SKAL VI SKÆRME BØRNENE?

Debat om børn, nye medier og digitale investeringer d. 4. februar 2013 kl. 16-17.30 på Aarhus Universitet. Mød bl.a. Jeppe Bundsgaard & Klaus Thestrup.

Tilmeld dig og læs mere på:

www.edu.au.dk/kalender

deltagende pædagog. Ingen har det rigtige svar på forhånd,« siger Klaus Thestrup.

Men hvorfor skal små børn udvikle digitale kompetencer allerede i vuggestuen?

»Dit spørgsmål er forældet. Virkeligheden er et globalt mediesamfund. Hvorfor skal børnene ikke være en del af den virkelighed? Børn er allerede mediebrugere. Spørgsmålet er snarere: Hvordan kan børn deltage i det på en ligeværdig måde?,« siger Klaus Thestrup.

Netop ligeværd står centralt i et forskningsprojekt, han arbejder på i øjeblikket om verdensborgere. Som en del af projektet kommunikerer femårige børnehavebørn i det udsatte boligområde Gellerupparken med børnehavebørn i Helsingør. Da det var Halloween, sminkede børnene i Gellerup og

Helsingør sig på samme tid og talte om det via Skype, de klædte sig ud og fik et legende fællesskab ud af den oplevelse.

»De børn, jeg har mødt i Gellerup, har udfordringer, men med iPad og digitalkamera sker der noget. De kan lege, finde på nye ideer og bruger medier. Ideen med projektet har været, at de skal tale med verden ud fra en styrket position. Og indtil videre ser det ud, som om det er lykkedes,« siger Klaus Thestrup.

App Gap

Begrebet 'den digitale kløft' handlede i 1990'erne og ved årtusindeskiftet om, hvem der havde adgang til teknologi, og hvem der ikke havde. Der var en kløft mellem de mange i Vesten, der havde computere, og de mange i

Et ukendt millionbeløb

2010

IPAD-BØLGEN

Da mediegi-giganten Apple lancerede iPad i april 2010, satte det gang i en iPad-bølge. Flere kommuner har

indkøbt iPads eller andre tablets til pædagogiske sammenhænge, bl.a. Odder Kommune, hvor alle skoleelever og lærere har fået tildelt en iPad. Flere dagtilbud investerer også i tablets. Hvor meget der ender med at blive investeret

i iPad-bølgen, er ukendt. Det er endnu et åbent spørgsmål, hvordan tablets kommer til at fungere i undervisningen. Skal skoler og dagtilbud følge med udviklingen og investere i tablets? »Ja, hvis man har uendelig

mange penge. Hvis ikke, synes jeg hellere, at man skal investere i, at udviklere og lærere udvikler deres praksis. Indkøb af én iPad svarer cirka til, hvad en økonomisk dårligt stillet kommune bruger på læremidler per elev over tre år. Jeg

kan ikke se, hvorfor skolen skal levere dyr teknologi til alle børn. Det skulle da lige være, hvis man synes, de har fortjent en fremragende spillekonsol,« siger Jeppe Bundsgaard.

* IPAD I SAND- KASSEN

En iPad-bølge skyller ind over de danske skoler og dagtilbud. Her er tre eksempler på, hvordan iPad bliver brugt i pædagogisk praksis.



1

INKLUSION: SKÆRMEN ER DET FÆLLES TREDJE

Ann Løwenstein er pædagog i den integrerede institution Skibet i Aarhus, hvor man har taget iPads til sig i det pædagogiske arbejde. På workshoppen iPad i den daglige pædagogik gav Ann Løwenstein eksempler på, hvordan digitale medier kan være med til at inkludere børn, der ellers har svært ved at blive en del af børnefællesskaberne.

»I forhold til børn med særlige behov åbner iPad en ny vej ind til dem. Jeg har oplevet, at børn, der aldrig før har været en del af de sociale fællesskaber, pludselig er kommet med qua de digitale fællesskaber. Der skabes læringsrum og fællesskab rundt om en iPad,« siger hun.

Ann Løwenstein fortæller om en 5-årig dreng, der har infantil autisme og Aspergers syndrom. Han valgte grupper fra, hvis der var mere end tre børn, men da der kom iPads ind i institutionen, fangede det hans interesse.

»Jeg har kæmpet for at få ham til at rykke sig socialt –

og det har jeg først oplevet, at han har gjort med iPad i institutionen. Skærmen er blevet det fælles tredje. Han har oplevet et samvær med børn, som ikke er voksenstyret. Det har været en pædagogisk åbenbaring at opleve. Det bliver man helt høj af som pædagog,« siger Ann Løwenstein.

2

IPADS ER INTEGRERET I PRAKSIS

Odder Byråd har besluttet, at alle skoleelever skal have hver sin iPad til brug i undervisningen. Men beslutningen gælder ikke førskoleområdet. Børnehaven Vennelund i Odder Kommune mener, at satsningen også bør gælde dagtilbud og indkøber i sommeren 2011 to iPads per stue. De første erfaringer med brugen af iPads er gode, så Børnehaven Vennelund beslutter i juni 2012 at indkøbe iPads til alle ansatte og kan hurtigt konstatere, at det er en succes, da flere arbejdsopgaver bliver lettere.

Som institutionslederen Annette Dam Andersen og

pædagogerne Susanne Ebbesen og Pia Vind Lange skriver i artiklen 'iPad er i dag en integreret del af vores pædagogiske praksis' i tidsskriftet Nul til fjorten (september 2012):

»Når vi i det hele taget møder noget, vi voksne ikke lige har svaret på, snupper vi en iPad og finder svaret frem. Når vi på tur hører en flagspætte, kan vi på iPad'en finde et billede frem af den. Når vi arbejder med kroppen og skal forstå fordøjelsessystemet, kan YouTube hjælpe os med en video. Når vi laver Peter Pan-teater, finder vi underlægningsmusik. Sådan kan vi blive ved med små eksempler på, hvordan iPad'en nu er en integreret del af den pædagogiske praksis.«

3

BØRNENE ER MEDSKABERE

Egedal Kommune har udarbejdet en fælles medielæringsstrategi for dagtilbud og skole – 0-18 år – som gælder fra ultimo 2012. I artiklen 'Selv de mindste børn kan navigere

rundt i de forskellige apps' i tidsskriftet Nul til fjorten giver pædagog og leder Kim Byrding et eksempel på brug af iPad:

»Nogle børn sidder på legepladsen og gynger, mens andre er i gang med en leg på klatrestativet. Imens går Jonas og Lærke rundt med en iPad. Den har et kraftigt gummicover på, så den ikke kan gå i stykker. Jonas og Lærke hygger sig tydeligvis. De småsnakker og tager billeder af deres venner i leg. »Kom, vi skal herover,« siger Lærke, og Jonas følger efter. Flere børn kommer til og kigger nysgerrigt på de billeder. Lærke og Jonas har taget.

Jonas og Lærke viser også billederne til personalet. Sammen redigerer de størrelsen på billederne på den store skærm, og børnene sætter billeder ind i den digitale bog. Der er også en lydoptager i Book Creator. En af pædagogerne tænder for den, og så er det Jonas og Lærke, der fortæller, hvad der blev lavet på legepladsen. På den måde bliver Jonas og Lærke medskabere af den dokumentation, forældrene bliver præsenteret for, når de henter børn.«

ulandene uden it. Og der var en kløft mellem børn i velstående familier, der havde masser af it i hjemmene, og socialt udsatte børn, der havde sværere ved at tilegne sig digitale kompetencer.

Den digitale kløft mellem det rige og det fattige barn er der stadig, men i dag kan man måske snarere kalde det – med et engelsk udtryk – *the app gap*. Et gab mellem barnet, der er opflasket med smartphones og tablets, man kan trykke på, og barnet, der først møder touch-medier i en skolesammenhæng. Men hvad er konsekvensen af *the app gap*? Hvad gør det ved børn, at de fra babyalderen lærer, at medier er interaktive – får de et digitalt forspring?

Lektor Jeppe Bundsgaard fra Aarhus Universitet tror ikke på forestillingen om de digitale indfødte.

»Pointen med tablets er, at de er så lette at bruge, at man kan bruge dem uden at være digital indfødt. De er meget intuitive og simple. Derfor er det ligegyldigt, om man har lært det i børnehaven. Der er ingen grund til

at tro, at man kommer bagud, hvis man ikke har brugt tablet tidligt.«

I praksis viser det sig, at det svære ikke er at bruge computeren eller teknologien – trykke på knappen osv. Det svære er at bruge den til noget svært, siger Jeppe Bundsgaard og henviser til PISA-undersøgelsen fra 2009, hvor danske skoleelever var med i elektroniske læstest. Danmark var i 2009 det land i verden, der brugte it mest i fagene, men danske elever klarede sig under middel til læsning på skærm, dvs. søgning, omsættelse af information, læsning af en hjemmeside mv., fortæller Jeppe Bundsgaard.

Men siden 2009 er iPad'en kommet til. Bliver børn klogere af at bruge iPads?

»Det er et forkert spørgsmål. For det er ikke teknologien, der gør en forskel i sig selv. Det er det, vi bruger den til. Dermed ikke sagt at teknologien er uskyldig, for det er den ikke: Den fremmer nogle ting og hæmmer andre. iPads skal bruges i en progressiv pædagogisk praksis og kan helt klart gøre nogle ting lettere.

Men iPads kan også bruges til at skyde bogstaver. Virker iPads læringsbefordrende? Det er et åbent spørgsmål. Alle de, der kommer med et andet svar, lyver. Så meget kan jeg sige med sikkerhed,« siger Jeppe Bundsgaard. ■



JEPPE BUNDSGAARD

Ph.d. og lektor i kommunikative kompetencer ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet. Han har skrevet en lang række artikler og bøger om danskfagets it-didaktik.



KLAUS THESTRUP

Ph.d. i medieleg. Uddannet pædagog og cand.phil. i dramaturgi. Lektor med særlige forskningsopgaver i Videncenter for Børn og Unges Kultur, og underviser på Pædagoguddannelsen Jydsk, VIA University College.

Smartphones og **tablets** invaderer vores hverdag – og vores hjerter. Asterisk har mødt en af teknologifilosofiens store tænkere, den amerikanske professor DON IHDE, til et interview om mekanisk kærlighed, og hvad de nye *digitale touch-teknologier vil bringe med sig*.

BLIVER VI SMARTERE AF SMART TEKNOLOGI?



Af ROBIN ENGELHARDT

Skrivemaskinen var oprindelig designet til mennesker, som havde synsproblemer, og telefonen var tænkt som høreapparat til bedstemor. Enhver ny teknologi indeholder uforudsete måder at bruge den på. Vi kan derfor ikke vide, hvordan de nye touchscreen-teknologier vil blive brugt i fremtiden, og det er faktisk kun godt. Sådan lyder det fra den amerikanske videnskabs- og teknologifilosof Don Ihde.

»Alle teknologier kan bruges på måder, der slet ikke var planlagte i designet. Når man f.eks. designer en skærm, vil den altid ende

med at blive brugt på andre måder, end det oprindeligt var tænkt,« siger han.

Don Ihde kalder det også for en »designerfejlslutning«. En designerfejlslutning er troen på, at en ingeniør eller en designer kan bygge en teknologi på en sådan måde, at den faktisk vil blive brugt som planlagt.

»Historisk set er det aldrig sket. Friedrich Nietzsche fik et dårligt syn og elskede sin sfæriske skrivemaskine, som en dansk ingeniør havde bygget til ham. Men senere blev skrivemaskinen ikke kun brugt til synssvage mennesker. Den blev brugt som en arbejdsmaskine på kontorer osv. På samme måde blev telefonen oprindeligt designet til at være et høreapparat, hvor man håbede på at kunne

snakke med sin gamle mor, der ikke kunne høre så godt længere.«

Don Ihde er grundlægger af det, hans selv kalder for 'den postfænomenologiske analyse', dvs. at udforske og forstå menneskets interaktioner med den teknologiske livsverden på en meget mere aktuel og praksisnær måde, end de klassiske fænomenologer som Husserl og Heidegger formåede at gøre det.

I 1979 skrev Ihde bogen *'Technics and Praxis'*, der af mange bliver anset som det første nordamerikanske værk inden for teknologifilosofi. I dag, 20 bøger senere, arbejder Ihde som professor ved Stony Brooks University i New York og er desuden tilknyttet projektet *Technucation* på Aarhus Universitet, der i sam-

arbejde med Teknologisk Institut og professionshøjskolerne UCC og Metropol forsøger at hjælpe undervisere med at skabe og forstå ny viden om den teknologiske almindelse.

Mekanisk kærlighed

Da Don Ihde begyndte at forske i interaktionen mellem menneske og teknologi, var mobiltelefonen ikke hvermandseje. I dag er telefonen den første, mange af os siger godmorgen og godnat til. Og byen er fuld af mennesker, der er i mere kontakt med deres smartphone end med kæresten eller vennen ved siden af. Er det mekanisk kærlighed?

»Jeg har tit set dette fænomen, og jeg har tre betragtninger,« siger Don Ihde. »Den ene er, at der er forskellige kulturelle måder, hvorpå vi relaterer til disse maskiner. Amerikanere og vesteuropæere har tendens til at være meget mere utilitaristiske og pragmatiske omkring

ny teknologi og robotikken især. Det første sæt af hjemmeroboter, der er blevet solgt i USA, var automatiske støvsugere. Der er ikke noget menneskeligt over dem. De kører bare rundt i stuen og kan sanse, hvor væggene og møblerne er. I den japanske kultur derimod har man tendens til at foretrække det, jeg kalder antropomorfe robotter. De skal ligne mennesker eller dyr, og det frembringer naturligt nok en mere emotionel respons. I Danmark er man opmærksom på udviklingen, og jeg ved, at man især inden for ældreomsorgen er begyndt at tænke i den japanske retning ved blandt andet at indføre robotsælere som kæledyr.«

»Japanerne har også en anden slags metafysik, end vi har. Mens vi vesterlændinge plejer at se maskiner som mekaniske, og derfor som 'ikke-levende', så ser japanere dem som et flydende kontinuum mellem levende og

mekanisk. Efterhånden som nye teknologier som iPhones og touch screens begynder at vinde frem, vil den japanske forståelse af teknologien også vinde indpas i vores kultur. Min tilgang til at forstå teknologi er altid at kigge på det interrelationelle aspekt, dvs., hvis du har en blyant, så bruger du den til at skrive med, men blyanten bruger også dig, nemlig ved ikke at give dig lov til at gøre andre ting end at skrive eller tegne. Den omformer og kommunikerende mennesker til skrivende og tegnende mennesker.«

Og hvad er så den tredje betragtning?

»Den tredje betragtning vil jeg kalde den taktile dimension, hvor man leger med skærmen med sine fingre i stedet for med keyboardet eller musen. Det er en helt ny oplevelse. Lige nu er det stadig lidt ligesom de tidligste film, hvor folk var forundrede over, at filmstjernen kunne forsvinde om bag >

POLOFOTO



DESIGNERFEJSLUTNING

Skrivemaskinen var oprindeligt designet til mennesker med synsproblemer.

skærmen. Det interessante er dog, at det ikke varede længe, før de lærte, at skærmen var en ramme om en simulation, og at der ikke gik nogen rigtige personer ind i den, og at det ikke var et rigtigt tog, der kom kørende ind i lokalet. Den taktile kontrol af objekter på en skærm kan forstås meget nemt, og den er meget tilfredsstillende. Man kan ikke kontrollere ting så godt med sine øjne, som man kan det med sine hænder. Muligheden for at røre ved og manipulere ting er meget mere givende end bare at se på dem. Det gør interaktionen hurtigere, mere robust, mere intuitiv og mere akkurat. Det er grunden til, at touch screens er så appellerende for børn. Min egen søn var som barn besat af Lego, og jeg var jo glad, fordi det gav ham en helt anden fornemmelse for fysikalitet og kontrol end de digitale skærme, der indtil videre kun er dårlige tilnærmelser til den ægte vare.«

Lettere at lære

Men hvad betyder det for læringsprocessen? Hvis en touch-screen gør det lettere at bruge alle sine sanser, må den jo have en fordel i forhold til en gammeldags blyant, hvor det kunne tage årevis, før man lærte at læse og skrive i store og små bogstaver og formulere sine ønsker og tanker som en tekst på et stykke papir. Bliver vores børn klogere med de smartere teknologier?

»Ja, det er lettere at lære, men nej, de bliver ikke klogere. Fænomenologisk set er der to processer på spil. Den ene er den kropslige læringsproces for mestringen af sproget og senere skriften. Når man er engageret mundtligt, visuelt, taktilt og på alle mulige andre kropslige måder, taler vi om den primære og dermed den ordinære brug af vores sanser, fordi det er den måde, som vi oplever og agerer i verden på hele tiden. Dette kan så indsnævres til udelukkende at bruge f.eks. det visuelle eller det auditive system. Klassisk musik er et godt eksempel på en indsnævret oplevelse, hvor det forventes at være nok at blive lyttet til. Musik i andre kulturer har som regel også andre sansemodaliteter involveret: dans, socialt samvær, terapi og så videre.«

»Den gamle måde at betragte en bog på er at se den som en passiv teknologi. Men i virkeligheden er den ikke passiv. En bog kræver en enorm anstrengelse og opmærksomhed for at blive læst. En bog taler ikke for sig selv. Den skal slås op, den skal have den rette belysning, den skal læses og bladres i og tænkes over. En iPad kan derimod tale for sig selv. Det gør den lettere at bruge end bogen. På samme måde er det med film. Tegneseriefilm kan afkodes af børn i løbet af ganske få minutter.«

»En touch screen kan gøre det hurtigere at lære, fordi den gør brug af meget mere

intuitive repræsentationer. Det skyldes blandt andet, at touch-teknologier ikke vil nøjes med at give mulighed for manipulation af objekter med fingrene. Hele det kropslige bevægelsesapparat vil sandsynligvis blive integreret på endnu ukendte måder. En af mine første erfaringer med den form for tænkning stammer faktisk fra en workshop i regi af Learning Lab Denmark, en forskningsenhed under det gamle Danmarks Pædagogiske Universitet, hvor man var bekymret over, at børnene



»En touch screen kan gøre det hurtigere at lære, fordi den gør brug af meget mere intuitive repræsentationer«

Teknologifilosof Don Ihde

sad foran skærmen dagen lang og aldrig fik motion. Derfor spurgte vi: hvordan kan man få bevægelse ind i det? Først nu, ti år efter, er det blevet til en stor trend, hvor man arbejder på at få kroppen ind i interaktionen med de tredimensionelle verdener, f.eks. via wii-teknologier og andre. Det var præcist det, som Learning Lab Denmark anbefalede dengang.«

Touch screens genindsætter kroppen

Der findes to eller tre virksomheder i dag, som arbejder på at udvikle den næste generation af touch screens. Hvad kommer der til at ske med vores skærmoplevelse og vores visualiserings-teknikker?

»Donna Haraway er kendt for at sige, at mennesket er et visuelt rovdyr, der foretrækker at transformere al information til visuelle repræsentationer. Jeg tænker derimod, at vores repræsentationsformer og omgang med dem altid er multistabile, og at enhver

ny teknologi indeholder uforudsete måder at bruge dem på.«

»Jeg kunne forestille mig, at en touch screen kunne anvendes som et interessant nyt musikinstrument. I musikhistorien findes der et instrument kaldet et theremin, som spilles med hele kroppen, der skal navigere mellem to metalantenner. Det blev aldrig det store hit, fordi det er enormt svært at spille. Der er med andre ord alt for mange frihedsgrader til, at man kan lære det i en overskuelig tidsramme. Men dem kunne man jo definere i et touch screen-instrument.«

Er der en filosofisk pointe omkring de mange frihedsgraders forbandelse?

»Multistabilitet handler om, at man ikke kan lave alt om til alt. Det er fleksibelt, men ligger stadig inden for en ramme af et endeligt antal af forskellige muligheder. De nye touch-teknologier kan blive meget interessante, fordi de genindsætter kroppen på en langt mere fundamental måde end de hidtidige desktop-teknologier, hvor du har en stol, et bord, en skærm, en mus og et keyboard, der alle begrænser kroppen på hver deres måde. Kropsligt set er der jo meget lidt bevægelighed med en computer, andet end i din ene hånd og i fingrene. Men selv her viste der sig at være masser af multistabilitet: Da du i starten af computeræraen sad og skrev, kom bogstaverne frem på skærmen. Oprindeligt var det grønne bogstaver på sort baggrund. Så blev det hvid skrift, og så til sort skrift på hvid baggrund. Men det var altid på en uigennemsigtig todimensionel baggrund, der var oplyst bagfra. Med introduktionen af computerspil, f.eks. pacman, opdagede man, at man kan simulere en fornemmelse af dybde, og det blev udbygget til stadigt mere realistisk udseende tredimensionelle verdener, som så blev kaldt 'cyberspace'. Det må kaldes en meget anderledes form for stabilitet end den todimensionelle tavle, som computerskærmen oprindeligt var tænkt som. En lignende uforudsigelig udvikling må man forvente vil ske med touch screens.« ■



DON IHDE

Teknologi- og videnskabsfilosof ved Stony Brook Universitetet i New York, USA. Han er tilknyttet projektet *Technucation* på Aarhus Universitet, der i samarbejde med Teknologisk Institut og professionshøjskolerne UCC

og Metropol forsøger at hjælpe undervisere med at skabe og forstå ny viden om den teknologiske almindelse. Siden 1970'erne har Don Ihde skrevet utallige bøger, der kredser om interaktionen mellem menneske og maskine ud fra en filosofisk position.

3 BUD

PÅ DIGITALISERING I PRAKSIS



Onsdag eftermiddag dukker en besked op om, at »Elevplanerne er udgivet på forældreintra«, og dagen efter skriver matematiklæreren, at »I bedes kigge evalueringen igennem med jeres barn og MEGET gerne få ham/hende til at forklare hvordan opgaverne er løst.«

I manges øjne er det et plus, at flere og flere skoler indfører særlige intranet for forældre, så far og mor kan følge med i, hvad der foregår i børnenes klasser, men den øgede kommunikation mellem skole og hjem har også en bagside.

»Forældreintra er udtryk for et intensiveret skole-hjem-samarbejde, hvor skolen altid kun er et klik væk. Det skaber implicite forventninger til forældrene om, at de orienterer sig mod skolen, ikke bare en gang imellem, men helst hele tiden og frirummet til at være andet end et skolebarn eller en skolefamilie bliver voldsomt indskrænket,« siger Karen Ida Dannesboe fra Institut for Uddannelse og Pædagogik ved Aarhus Universitet.

Hun har netop skrevet en ph.d.-afhandling om, hvordan børn agerer i et forhold mellem skole og hjem, der er under forandring og blandt andet er gået online.

Børns informationskontrol undermineres

Engang var skolen noget, børn kunne sætte parentes om og udelukke far og mor fra. Forældre fik kun informationer direkte fra skolen ved den årlige konsultation eller i kontaktbogen. I dag åbner forældreintra for en 24 timers kanal mellem skole og hjem. Karen Ida Dannesboes interview med elever i 6. og 7. klasse peger på, at langt fra alle er glade for den udvikling.

»Rigtig mange børn bruger en del kræfter på at kontrollere, hvor meget deres forældre skal vide om skolelivet. Det betyder ikke nødvendigvis, at de ikke vil have, at forældrene er informerede, men de vil gerne vide om hvad, og det er svært at holde styr på, når skole og hjem pludselig kan kommunikere hen over hovedet på børnene,« siger hun.

1.

Forældreintra stjæler frirum

Nyhedsbreve, ugeplaner og påmindelser om alt fra lektier til skæld ud er blevet hverdag i forældres mailboks.

Online-kommunikation gør skolen grænseløs og kræver familiens engagement 24 timer i døgnet, mener ph.d.

KAREN IDA DANNESBOE.

Af ANNETTE HAUGAARD

»Jeg håber, at skolerne vil reflektere over, at forældreintra som redskab kan have den uheldige effekt, at man går bag om børnene.«

Informationsstrømmen på forældreintra kan omvendt også have den konsekvens, at ellers snakkesalige børn ikke længere føler det nødvendigt at berette om hverdagen i skolen.

»Og det er jo det modsatte af hensigten om, at skolen skal være et fælles anliggende for børn og forældre,« siger Karen Ida Dannesboe.

Forældre skal både vide og gøre

Engagement er tidens nøgleord for skole-hjem-samarbejdet. Gode forældre følger med

i skolelivet, men de skal ikke bare vide, de skal også handle aktivt på oplysningerne.

»Der ligger nogle særlige fordringer i forældreintra som teknologi om, at du skal interessere dig, men også forpligte dig på de ting, skolen siger. Det kan godt være, lærerne har fortalt dit barn, at han skal lave lektier, men skolen lægger også ansvaret over på forældrene, når de kan se på intranettet, hvad børnene har for. Forældrene bliver indirekte gjort til kontrollører og italesat som skolens forlængede arm, der også står til ansvar for, hvordan børnene agerer i skolen,« siger Karen Ida Dannesboe og peger på et paradoks. »Forældrene skal sørge for, at børnene agerer som selvstændige børn, der tager ansvar for deres eget skoleliv, men samtidig underkendes børnenes selvstændighed netop gennem en øget mulighed for at kontrollere dem.«

Håb om refleksion i skolen

Indførelsen af forældreintra kan også skabe uheldige forskelle mellem familier.

»Nogle forældre efterspørger selv flere informationer og vil gerne involveres i det hele. Det passer måske meget godt, hvis man har et job, hvor man sidder ved computeren og tjekker mails. For andre kan det være en udfordring overhovedet at tænde computeren, måske har de en vaklende internetadgang eller slet ingen pc, og så er det svært at udvise et passende engagement,« siger Karen Ida Dannesboe.

Hun håber derfor, at hendes ph.d.-afhandling får skoler til at overveje, hvilke konsekvenser deres samarbejde med elevernes forældre kan have internt i familierne.

»Man kan spørge, om vi bare skal have mere skole derhjemme? Der ligger en ekskalering i tiden, hvor ansvaret skal over på forældrene, og det forstærkes af de elektroniske muligheder,« siger Karen Ida Dannesboe.

»Jeg håber, at skolerne vil reflektere over, at forældreintra som redskab kan have den uheldige effekt, at man går bag om børnene, og at familier kan have brug for at være andet end en skolefamilie, måske specielt for børn som i forvejen har det svært og har brug for et pusterum.«



KAREN IDA DANNESBOE

Hun er uddannet cand.mag. i europæisk etnologi og har netop forsvaret sin ph.d.-afhandling på Institut for Uddannelse og Pædagogik ved Aarhus Universitet. Karen Ida Dannesboes forskning bygger på etnografisk feltarbejde og interview med elever, forældre og lærere i en 6. og 7. klasse.



A det?« spørger den 2-årige og peger på en mælkekarton. Moderen svarer ved langsomt og tydeligt at udtale et M, så et Æ, et L og et K og først tre uger senere sætte lydene sammen til ordet mælk.

Selvom ingen børn lærer at tale på den måde, er det ifølge ph.d. og tidligere lektor i dansk sprog og læsning, Kjeld Kjertmann, sådan, de introduceres til skriftsproget i både skolen og mange af tidens traditionelle læse-apps. Ord brydes op i meningsløse bogstavlyde, som skal trænes en for en.

»Læsestart i skolen er en anakronisme og foregår stadig, som om vi levede i en mundtlig almuekultur, hvor kun få voksne kan læse og skrive. Skolen har taget patent på opgaven, fordi en hær af læseekspertter har gjort det til en svær og problematisk disciplin, som kræver professionelle kræfter,« siger han.

Det kan forklare, at engagerede forældre i dag nok går til motorik og rytmik med familiens yngste og læser rim og remser for dem, men sjældent ser det som deres opgave at byde de yngste velkommen i skriftsprogets verden. Det kan apps ændre på, og nyt projekt viser vejen..

»Man kan udvikle apps, som bringer læseindlæringen ind i familien uden om samfundets officielle kanaler,« siger Kjeld Kjertmann, som sammen med forskere fra Institut for Uddannelse og Pædagogik ved Aarhus Universitet har fulgt udviklingen af appen 'WriteReader'.

Opgør med lydfokus

De færreste børn skriver og læser, før de begynder i skole, og det gør mange heller ikke flere år senere. Andelen af læsesvage elever i Danmark er fortsat høj trods en intens indsats for at forbedre Danmarks dårlige placeringer i internationale læseundersøgelser, og det burde ifølge Kjeld Kjertmann mane til eftertanke.

»Når vi i Vesten har op til 20 procent voksne, der ikke læser godt nok, er der grund til at sætte spørgsmålstegn ved den metode, vi bruger. Forskningen viser, at kun 3-5 procent har en egentlig neurofysiologisk ordblindhed, så hvorfor har resten så svært ved at læse og skrive? En af forklaringerne er, at vi formodentlig går alt for sent i gang, men det handler også om, at skolens tilgang til læse- og skrivetræningen stadig hviler på en forståelse af, at man lærer ved at lytte til lyde,« siger han.

Det er ifølge Kjeld Kjertmann særlig problematisk på dansk.

»Hvis du skriver et ord som 'ej' og siger det, så er udtalen af e ikke en e-lyd. Det samme gælder for blandt andet o i ord som 'ond' eller 'bonde'. Man skal i stedet tage udgangspunkt

2.

Apps gør familien til læse-mester

Apps kan bryde skolens monopol på at lære børn at læse. Det kræver dog, at man erstatter lærernes lydmetodik med en visuel brug-og-lær tilgang, der vægter børns samvær med forældre, siger tidligere lektor KJELD KJERTMANN.

Af ANNETTE HAUGAARD

»Sprog kan ikke læres uden samvær med andre, det kræver interaktion, og målet med apps som den her er at drage forældrene ind som børnenes første og bedste lærer.«

i de talte og skrevne ord, hvor vokallyden kan erfares i faste bogstavrækker som <-ej> og <-ond>,« siger han.

Derfor tager WriteReader udgangspunkt i talte ord, så børn ved hjælp af lydoptagelser laver deres egne elektroniske bøger og eksperimenterer med at skrive og læse.

Socialt, visuelt og brugsrettet

Kjeld Kjertmann og hans kolleger har analyseret videooptagelser af to familiers test af

WriteReader appen, og særligt fire forhold ser ud til at være positive for børnenes lyst til at skrive og læse. De elektroniske bøger bliver skabt i et socialt samvær, de bygger på en visuel didaktik, man taster frem for at skrive, og så egner bøgerne sig til konkret brug.

I en af familierne lavede de en bog, ved at børnene tog en bamse med i supermarkedet for at vælge bland-selv-slik. Bamsen blev fotograferet imellem vingummierne, og hjemme blev billedet uploadet, barnet indtalte handlingsforløbet, lyttede til sine egne ord og skrev dem så på bedste beskab. I barnets skrivefelt kom der til at stå »Læsefidusen hanlr sek tel disni sjorv«, mens mor i sit særskilte felt skrev »Læsefidusen handler slik til Disney Sjov.«

»Børn lærer jo ikke ved at sidde på en øde ø, heller ikke når det gælder læsning og skrivning. Sprog kan ikke læres uden samvær med andre, det kræver interaktion, og målet med apps som den her er at drage forældrene ind som børnenes første og bedste lærere,« siger Kjeld Kjertmann.

Samarbejdet med en voksen giver desuden barnet mulighed for at se mor eller fars konventionelle stavning og sammenligne den med de ord, barnet selv skriver ned ved at lytte til sin egen fortælling.

»Forsøg har vist, at det er meget motiverende for børn at kunne høre og se sin egen skrift både alene og sammen med forældrene, og hvis man taster sin historie ind, så er det mindre anstrengende rent motorisk, end hvis man bruger pen og papir,« siger Kjeld Kjertmann.

Ifølge Kjeld Kjertmann er det også en fordel, at appen som elektronisk gadget lægger op til brug i praksis.

»Appen skaber en interesse for det skrevne sprog, fordi det er en uformel brug- og-lær tilgang, der lægger op til noget hyggeligt. Det handler ikke om at træne for at lære, som man typisk gør i skolen, men om at bruge og lære. Apps lavet på den rette måde kan gøre læsestarten til et alment barndomsanliggende, hvor det ikke handler om at flytte skoleundervisning ned i småbørnsårene, men om at forældre inddrager børn i skriftsproget på en naturlig måde, akkurat som de gør, når de lærer børn at tale,« siger Kjeld Kjertmann.



KJELD KJERTMANN

Kjeld Kjertmann er ph.d. og tidligere lektor i dansk sprog og læsning ved det tidligere DPU, nu Institut for Uddannelse og Pædagogik, AU. Han har især forsket i tidlig læsning og skrivning og har bl.a. undersøgt

uformelle skriftsprogsmiljøer i Sverige og Danmark. Han har bl.a. udgivet bogen »Læsetegnelse ikke kun en sag for skolen«.

Bruger dreven innovation er nøgleordet, når morgendagens digitale læringsmidler skal udvikles til børn og unge, for den opvoksende generation har et andet forhold til viden og så er de eksperter i deres eget liv. Det fortæller Ole Sejer Iversen, der er professor i Child-Computer Interaction på Aarhus Universitet.

Nyt forhold til viden

Ole Sejer Iversen samarbejder blandt andet med fem sjetteklasser fra Kjellerup Skole og Vinding Skole om projektet 'LiTiRum', der står for 'Læring og it i rum'. Målet med LiTirum er at udvikle interaktive læringsrum, også kaldet augmented læringsrum, der på nye måder kobler digitale medier med de fysiske rum, som elever og lærere færdes i. Det gælder både det enkelte klasselokale, resten af skolen og elevernes hjem, forklarer Ole Sejer Iversen.

»Projektet tager udgangspunkt i elevernes egne teknologier. Vi lader os inspirere af deres måder at bruge deres smartphones, Facebook og alle de andre sociale medier på, for det, der især adskiller generationerne, er børn og unges måde at samle viden på,« siger Ole Sejer Iversen, der kalder eleverne i projektet for »nye, dygtige kolleger«.

Ole Sejer Iversen peger på, at mens de enkelte teknologier hele tiden ændrer sig, så er den nye generations forhold til viden en forandring, der er kommet for at blive. Og det skal tænkes med i al digital udvikling.

»Viden er ikke længere en knap ressource. Før skulle viden altid formidles gennem nogen, men i dag kommer viden fra mange forskellige kanaler. Forhåndsviden er ikke så vigtigt, men det er vigtigt at vide, hvor man finder den. Vi kan lære meget af, hvor børn søger deres viden, og hvordan de forholder sig til den,« siger Ole Sejer Iversen.

Spørg min fætter

Det gælder især inden for det, Ole Sejer Iversen kalder social viden. Det vil sige den viden, vi finder gennem netværk og relationer. Og her er det aktuelle omdrejningspunkt igen de sociale medier som Twitter og Facebook.

»Når børn opsøger viden, oplever vi, at de gør brug af det, vi kalder 'the more capable peer'. Hvis de skal vide noget om teknologi, så kender de måske én, der har en fætter, der studerer it. Ham spørger de. Børn er dygtige til at finde vidensklynger, som de forholder sig til,« forklarer Ole Sejer Iversen.

Selvom børn og unge kan en masse med de nye teknologier, vil Ole Sejer Iversen dog gerne gøre op med forestillingen om børn

3.

Vi kan lære af små eksperter

Digitale teknologier udvider undervisningsbåndbredden og bygger bro mellem børns hverdagsliv og skoleliv. Men skal teknologierne tåle mødet med virkeligheden kræver det, at børn inddrages i udviklingen. Det fortæller professor OLE SEJER IVERSEN.

Af MAJ JUNI

»Viden er ikke længere en knap ressource. Før skulle viden altid formidles gennem nogen, men i dag kommer viden fra mange forskellige kanaler. Forhåndsviden er ikke så vigtigt, men det er vigtigt at vide, hvor man finder den. Vi kan lære meget af, hvor børn søger deres viden, og hvordan de forholder sig til den.«

og unge, som digitale indfødte, der af sig selv leder udviklingen på vej.

»Børn og unge er ikke født med et særligt digitalt DNA. De skal også lære og vi kan blandt andet støtte børn og unge ved at give dem en forståelse for, hvordan de kvalificerer den viden, de får gennem sociale medier og netværk.«

Krænge aktiviteterne ud

Den sociale tilgang til viden og videndeling forsøger Ole Sejer Iversen at indarbejde i LiTiRum. En af ideerne er, at når en klasse for eksempel arbejder med et bestemt tema, bliver de informationer, klassen finder, delt med resten af skolen. Det kan være ved at projicere billeder eller tekst i såkaldte skyer, der figurerer i udvalgte rum, og giver børnene mulighed for at dele viden ved for eksempel at chatte og kommentere.

»Målet er at krænge læringsaktiviteterne ud og gøre skolen levende. Det handler blandt andet om at koble formelle og uformelle læringsmiljøer. Vi kan se, at børns motivation for at lære stiger dramatisk, når man inkluderer noget af den praksis, der ligger uden for skolen. Det er det, man kalder hverdagslivsmotivation. De nye sociale teknologier giver en ekstraordinær mulighed for at bygge bro mellem børnenes hverdags- og skoleliv,« siger Ole Sejer Iversen.

Han mener, det er helt afgørende, at forskere og designere udvikler en lydighed overfor den ekspertise, som børnene har.

»Når vi samarbejder om at designe digitale løsninger med børnene, sikrer vi os, at relevansen bliver indlejret i designbriefet, så vi undgår at udvikle flotte teknologier, der ikke kan tåle mødet med virkeligheden.« ■



OLE SEJER IVERSEN

Ole Sejer Iversen er professor i Child-Computer Interaction på Aarhus Universitet og partner i projektet LiTiRum, der i samarbejde med skolebørn udvikler interaktive læringsmiljøer.

www.engagingexperience.dk for en liste over de projekter, han har lavet i samarbejde med børn.



Medier & madpakker

– dannelse gennem tiden

Det historiske samspil mellem dannelse og medier er en lang og snørklet historie. Asterisk giver et indblik. **Fra den sokratiske dialog og frem til i dag.** Og det handler ikke bare om bøger og iPads, men også om madpakker og skolemælk.





På grund af din opfindelse vil eleverne komme til at høre mange ting uden at få reel undervisning og på den måde vil de tiltro sig selv stor indsigt, men i det store

og hele vil de være uvidende; og de vil være ubehagelige at omgås, fordi de tror, de er kloge, men ikke er det.«

Nye medier møder altid kritik. De truer den sande dannelsen og gør mennesket overfladisk. Sådan har det ofte lydt om de seneste årtiers digitale udvikling, hvor vi er gået fra Goethe til Google. Fra almen dannelse til overfladisk søgen.

Og på den vis er der intet nyt under solen, for ovenstående citat har 2500 år på bagen. Det stammer fra Platons dialog Phaidros og den skadelige opfindelse, der refereres til, er opfindelsen af bogstaverne. I dialogen gengiver Sokrates den egyptiske myte om skriverguden Theuth, der opfinder bogstaverne og stolt præsenterer dem for den egyptiske kong Thamus. Men kongen er ligesom Sokrates skeptisk og fælder altså ovenstående dom over det nye medie. Og dermed var verdens måske første, men altså langt fra sidste medie-kritik formuleret.

Dannelsens primære medie

For Sokrates og Platon rummede skriften og bogen ikke noget dannelsespotentiale. Det var kun den levende samtale, den mundtlige udveksling af ord og tanker, der kunne lede til sand erkendelse og dannelse. Bogstaver og bøger derimod kunne højst minde én om noget, man allerede vidste i forvejen, for som Sokrates indvendte: »Hvis man spørger dem om noget, for at forstå, hvad de siger, får man hele tiden det samme svar.«

Der til kom, forklarer Hans Siggaard Jensen, der er professor ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU) på Aarhus Universitet, at Platon ikke »just var demokratisk anlagt«

»Folkebiblioteker og Google havde skræmt Platon fra vid og sans.«

Filosof
Hans Siggaard Jensen



og derfor frygtede, at bogen ville udbrede viden til folk, der ikke evnede at håndtere den. Eller som Hans Siggaard Jensen udtrykker det:

»Folkebiblioteker og Google havde skræmt Platon fra vid og sans.«

Lige på det punkt, havde Platon dog ikke grund til at frygte det store, for i lang tid var bogen kun for de meget få.

»Der gik mellem 30 og 40 kalveskind til en bog. Det svarer til en pris på et par hundrede tusind kroner og det satte selvfølgelig sin naturlige begrænsning for bogens udbredelse,« siger Hans Siggaard Jensen, der er filosof og har beskæftiget sig indgående med forholdet mellem medier og tænkning igennem tiden.

Trods denne skeptiske og dyre start tilkæmper bogen sig med tiden positionen som dannelsens og lærdommens primære medie.

»Men i lang tid forsøger man faktisk at overføre den dialogiske form til bogen, fordi man som Sokrates mener, at det er den bedste vej til dannelse og erkendelse,« siger han og peger på skolastikkens særlige skrive- og undervisningsform, som var dominerende i middelalderen.

»Skolastikkens bøger havde form som en fortløbende dialog mellem de forskellige argumenter for og imod en sag, indtil forfatteren til sidst konkluderede, hvad han nu mente, var det rigtige. På samme måde med

undervisningen på universiteterne. Den havde næsten form som små teateropførelser af disse dialoger,« siger Hans Siggaard og forklarer, hvordan essayet og nye undervisningsformer senere kommer til og afløser skolastikkens lidt rigide argumentationsform som den vigtigste vej til dannelse.

»På den måde søger man hele tiden op igennem historien efter den rigtige struktur-sammenhæng mellem genre og undervisning, mellem mediet og dannelsen. Det er jo også en vigtig del af de aktuelle diskussioner i forhold til de digitale medier; hvilke undervisningsformer og nye muligheder for erkendelse åbner de op for?«

Men frem til det tyvende århundrede er det altså bogen, der er i centrum.

Her i huset læser vi bøger

Historien om det tyvende århundrede er også historien om nye medier og udviklingen af massemediesamfundet. Fremkomsten af radio, tv, film, billeder og computere udfordrer bogens privilegerede position, forklarer Hans Siggaard og refererer Søren Brun fra tegneserien Radiserne, der proklamerer: 'Alt hvad jeg ved, har jeg lært af fjernsynet'.

»Og sådan er det jo. Vi dannes gennem en bred vifte af massemedier, og det sætter selvfølgelig forestillingen om en rent boglig dannelse under pres,« siger Hans Siggaard og fortæller, hvordan dannelsesbegrebet løbende udvides op igennem det tyvende århundrede, så det også kommer til at indbefatte både tv, radio, reklamer og nu digitale medier.

»Men det er ikke sket uden kamp, for samtidig med massemediesamfundets fremkomst får vi diskussionerne om finkultur og populærlærekultur, og i lang tid forsvares det traditionelle dannelsesbegreb under henvisning til den finkultur, der var sammenfaldende med det bedre borgerskabs kultur. Eller som det hed i den karikerede version: 'Nej, vi har sandelig

ikke fjernsyn. Her i huset læser vi bøger.' Underforstået, her er vi dannede og fine borgere.«

Hans Siggaard mener, at nogle af de samme fejlagtige reaktioner kan spores i diskussionerne om de digitale medier og behovet for en digital dannelse, som for nogen nærmest er en selvmodsigelse.

Man tager ikke kursus i at køre på cykel

Ifølge Hans Siggaard er det udtryk for en misforståelse. Både af begrebet dannelse og af den digitale verden.

»De digitale medier afliver ikke dannelsen. Tværtimod ser vi, at de traditionelle dannelsesspørgsmål vender tilbage og bliver reaktualiseret i forhold til den digitale virkelighed, medierne skaber.«

Det hænger sammen med, at de digitale medier er blevet en naturlig del af vores sociale verden.

»For 25 år siden tog man kurser i at bruge et tekstbehandlingsprogram på computeren. Det var en specialistikompetence for de få. I dag er det som at køre på cykel. Det er ikke noget, man tager kursus i. Den opvoksede generation lærer at bruge iPads lige så naturligt, som når de lærer at lege med klodser.«

Derfor er det også nogle andre spørgsmål end de teknologiske dimensioner, der kommer i centrum, når de digitale medier er over det hele, og meget af vores liv udfolder sig igennem dem, forklarer Hans Siggaard.

»Ligesom det ikke er nok at kunne holde balancen på cyklen, altså besidde de tekniske færdigheder, når man skal begå sig i morgentrafikken på Nørrebrogade, så er de rent tekniske færdigheder ikke nok, hvis man skal begå sig i det moderne mediasamfund.«

Digital dannelse handler derfor om at forstå de sociale og etiske spilleregler, der gør sig

gældende i den digitale verden, at kunne begå sig og vide, hvordan man skal opføre sig som menneske anno 2012.

»Kort sagt klassiske dannelsesspørgsmål,« siger Hans Siggaard og fastslår, at dannelsen løbende må udvides i takt med udviklingen.

Vi har glemt tingene

Lisbeth Hastrup, der er lektor i Materiel Kultur og Didaktik, er helt enig i. Vores forestillinger om, hvad dannelse er, må udvides. Men det er ikke gjort med de digitale medier, forklarer hun, for vi har alt for længe overset vigtige dannelseselementer, som ligger lige for næsen af os. Nemlig de mange ting og genstande, vi omgiver os med hver eneste dag.

»Dannelse og læring betragtes som rene kognitive processer. Som noget, der kun sker inde i hovedet og alene handler om sprog og tegn. Men vi dannes med hele kroppen, med

TINGENE DANNER

Vi dannes ikke kun gennem sprog og kommunikation. De ting og genstande, vi omgiver os med, danner os også, fortæller Lisbeth Hastrup.

Her er tre eksempler på genstande, der danner.

1. Skolemælk

NATIONALDANNELSE I FLYDENDE FORM

Siden 1930'erne har danske skoleelever som nogle af de eneste i verden drukket skolemælk i spiseafdelingen. Og mælken slukker ikke kun tørsten, forklarer Lisbeth Hastrup, den indskrives også eleverne i en national fortælling.

»Skolemælk hænger sammen med et bestemt billede af Danmark som det mælkeproducerende landbrugsland, der vokser frem fra midten af

1800-tallet. Skolemælken bliver en adgangsbillet til det kulturelle fællesskab, hvor et sundt dansk barn drikker mælk og støtter dansk landbrug.«

2. Sofapuder og bordskåner

DANNER TIL DEN MODERNE KERNEFAMILIE

Tidligere havde drenge sløjd og piger håndarbejde. Her lærte de bestemte teknikker og udarbejdede forskellige ting. Lisbeth Hastrup forklarer, hvordan fagene dannede de unge



mennesker til den moderne kernefamilie.

»Det handlede om nytte, sparsommelighed og om at lave ting til hjemmet. Man lærte at gøre hjem i den moderne familiebetydning, dvs. hjemmet som hjemsted for kernefamilien, hvor man indretter sig med intime og personlige ting som sofapuder og bordløbere.«

3. »Hvorfor gå i skole, når man kan spise madpakken derhjemme?«

MADPAKKEN DANNER

Om det nu er den klassiske udgave med fire halve og halvåde rugbrødsadder eller den mere moderne med grovboller og salat, så danner madpakken eleverne, fortæller Lisbeth Hastrup.

»Hele pointen med madpakken er, at skole og hjem er to forskellige ting. Og bare det at forstå, at der findes en sådan adskillelse, at der findes forskellige rum med forskellige spilleregler, kræver en stor grad af dannelse, og det bidrager madpakken til, fordi den adskiller og forbinder hjem og skole på en særlig måde, der gør forskellene på de to rum sanselig.«



hele vores sanseapparat, og i den sammenhæng spiller ting og genstande en stor rolle,« siger Lisbeth Haastrup, der i sin forskning blandt andet har undersøgt, hvordan ting som sofapuden og skolemælken har dannet de danske skoleelever gennem tiden.

»Ting er ikke bare noget, vi mennesker udtrykker os igennem eller gør noget med. De gør også noget ved os. De danner os,« siger hun.

Lisbeth Haastrup fortæller, at man inden for forskningen taler om en 'materiel vending', der handler om, at forskerne vender sig mod tingenes materialitet og analyserer, hvordan tingene i deres samspil med mennesket har betydning for eksempelvis dannelsen. Den 'materielle vending' skal blandt andet ses som et modsvar til det, der tidligere blev kaldt 'den sproglige vending', som havde en tendens til at betragte alt som tegn og symboler og på den måde 'overså' tingenes selvstændige betydning for vores liv, forklarer Lisbeth Haastrup og giver et konkret eksempel på en genstand, vi alle kender. Madpakken.

Lugten af makrel

»Hvorfor gå i skole, når man kan spise madpakken derhjemme?«

Lisbeth Haastrup gengiver et gammelt graffiti slogan fra en skolemur og forklarer, hvordan det peger på et vigtigt element i madpakkens skjulte dannelsespotentialer. For sloganet er ikke alene udtryk for en komisk misforståelse af skolens logik – altså at grunden til at vi går i skole skulle være for at spise madpakken. Det er også en misforståelse af madpakkens logik.

»Det giver jo ingen mening at spise en madpakke derhjemme. Madpakken bygger netop på en adskillelse af hjem og skole. Det er hele pointen med madpakken, og bare det at forstå at der findes en sådan adskillelse, at der findes forskellige rum, hvor der gælder forskellige spilleregler, kræver en stor grad af dannelse,« forklarer Lisbeth Haastrup.

Og den dannelse kan man ikke alene læse sig til. Den skal også erfares, og det bidrager madpakken til, fordi den forbinder hjem og skole på en særlig måde, der gør forskellene på de to rum sanselig. Nogle gange meget konkret.

»Vi har nok alle gjort os den erfaring, at makrelsalat ikke gør sig særligt godt i en madpakke. Brødet bliver vådt af tomatnask, og hele madpakken lugter af makrel, og det er jo en meget sanselig erfaring af, at der gælder andre regler i skolen end derhjemme,« siger Lisbeth Haastrup.

Knager for læring

Ifølge Lisbeth Haastrup kan konkrete genstande på den måde være udgangspunkt for dannelsesprocesser, der giver eleverne kropslige

og sanselige erfaringer af nogle ellers abstrakte sammenhænge og sociale spilleregler.

»Læringen lagrer sig simpelthen anderledes i eleverne, når tingene kommer i centrum. De sanselige erfaringer bliver knager, som læringen kan bygge videre på, fordi den simpelthen hænger fast på en anden måde.«

Lisbeth Haastrup så derfor gerne, at kroppen, tingene og det sanselige blev gjort til en mere integreret del af de pædagogiske

»Ting er ikke bare noget, vi mennesker udtrykker os igennem eller gør noget med. De gør også noget ved os. De danner os.«

Lektor
Lisbeth Haastrup



sammenhænge i skolen i stedet for som nu at blive betragtet som noget, der forstyrrer de egentlige læreprocesser, og som derfor afgrænses til frikvartererne og de nedprioriterede kreative fag.

Processen stryger derudad

Og selv dér, hvor ting og materialitet trods alt har plads i skolen, i fag som sløjd, håndarbejde, hjemkundskab og billedkunst, fylder tingene og materialiteten ifølge Lisbeth Haastrup for lidt. Det skyldes især, at fagene i løbet af de sidste årtier er blevet indskrevet i den store innovationsdiskurs, der handler om at opøve elevernes innovationskompetencer, forklarer Lisbeth Haastrup.

»Det handler mere om proces end om det konkrete materielle produkt. Det er processen fra ide og konceptudvikling til det færdigt produkt, der er i centrum. Materialiteten er nærmest bare en undskyldning for at arbejde med proces og kreative kompetencer.«

Og det er ærgerligt, for selvom Lisbeth Haastrup ikke vil tilbage til dengang, hvor der blev savet i takt i sløjdløkalerne, når årets bordskånere skulle laves, så mener hun, at der går noget tabt.

»Procestænkningen stryger bare derudad, og eleverne når tit kun at snuse til det fysiske arbejde med genstanden. Derfor gør de sig ikke egentlige erfaringer med, hvad det vil sige at arbejde vedholdende med at overvinde materialets modstand og lære et håndværk. Den håndværksmæssige dannelse forankrer sig i kroppen gennem gentagelse og øvelse, og det tager tid.«

Lisbeth Haastrup gør opmærksom på, at både bogstaver, bøger og digitale medier er genstande og læremidler ligesom hammer og sav, nål og tråd.

»Det kommer helt an på, hvordan vi bruger dem hver især og de sanselige måder at lære på som de tilbyder.«

Og det er Hans Siggaard Jensen sådan set enig i.

»Vi er tit alt for fokuserede på det sidste nye inden for den teknologiske udvikling. Som om det alene er herfra, fremtiden og alle svarene skal komme. Men når vi ser på, hvad vi faktisk omgiver os med og dannes af, så er det et meget mere broget og interessant billede, der tegner sig.«

Dannelse handler ifølge Hans Siggaard Jensen ikke om bestemte medier eller om at have læst de og de værker.

»Mit bedste bud på et tidssvarende dannelsesbegreb kan defineres som evnen til at indgå i og bidrage til den fælles interaktion og samtale. Og det gælder både den samtale, der foregår hen over spisebordet, og den, der foregår via de digitale medier.« ■



LISBETH HAASTRUP

Lisbeth Haastrup er lektor, ph.d. i materiel kultur, didaktik ved Institut for Uddannelse og pædagogik. Hun forsker i stedets og materialitetens betydning for dannelse, såvel i og udenfor uddannelses- og kulturinstitutioner.



HANS SIGGAARD JENSEN

Hans Siggaard Jensen er filosof og professor ved Center for Grundskoleforskning på Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet.



CURSIV #10 ER PÅ GADEN!

HVAD ER VIGTIGERE END VORES BØRN?

Temaet for dette nummer af Cursiv er småbørnspædagogik og små børns læring og socialisering. Alle med interesse for området kan finde ny viden, fornyet inspiration og måske også en overraskelse eller to i artiklerne, der er skrevet af ledende forskere på området.

De centrale spørgsmål er, hvordan vi giver børnene den bedste start på livet, og hvad vi kan gøre for, at de vokser op som glade og kompetente borgere. Artiklerne præsenterer den nyeste viden om, hvad og hvordan børn lærer, og om, hvilke rammer der med- og modarbejder børnenes læring og udvikling.

Med dette nummer leverer CURSIV et væsentligt bidrag til diskussionen om, hvad vi kan og vil med småbørnspædagogikken i Danmark.

Cursiv er en peer reviewed skriftserie, der udgives af Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet med artikler om uddannelse, didaktik og pædagogisk forskning.

Læs mere på edu.au.dk/cursiv.

KORT NYT



HØJSKOLEFÆLLESSKABET ÅBNER DØREN TIL SUNDHED MED MENING

Et nyt forskningsprojekt fra Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet, har undersøgt 'ånden' i højskolefællesskabet og dets betydning for et sundt liv. Undersøgelsen viser, at danske højskoler danner ramme om berigende samvær, solide værdier og personlig udvikling,

og det er netop de vigtigste ingredienser i et sundt liv, mener forskerne. Karen Wistoft er lektor i sundhedspædagogik ved Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet og står bag rapporten Meningsfuldt fællesskab – meningsfuld sundhed? Undersøgelse af 'Ånden' i højskolefællesskabet som muligt betydningselement i relation til oplevelsen af at leve et sundt liv.

Rapporten er udarbejdet i samarbejde med Folkehøjskolernes Forening i Danmark og kan downloades på www.hojskolerne.dk



PH.D.-AFHANDLINGER FRA INSTITUT FOR UDDANNELSE & PÆDAGOGIK

DIDAKTIK OG IDIOSYNKRASI

– En undersøgelse af vejledningssamtalen på universitetet med fokus på forholdet mellem personligt og fagligt indhold

Af **Søren Smedegaard Bengtsen**

TEAMSAMARBEJDETS DYNAMISKE STABILITET. En kulturhistorisk analyse af læreres læring i team.

Af **Lise Tingleff Nielsen**

FORÆLDREPOSITIONER I ELEVMOBNING

Af **Nina Hein**

EN EVALUERING OG VURDERING AF SPECIALUNDERVISNINGENS PRAKSIS OG DENS EFFEKTER BASERET PÅ MIXED METHODS-UNDERSØGELSE

Af **Helen Lausten**

POTENTIALITET OG OPTIMERING I SKOLEN

– Problemforståelser og forskelssetninger af elever – en nutidshistorisk analyse.

Af **Bjørn Hamre**

Afhandlingen forsvares d. 21.12.2012

Alle afhandlingerne kan lånes på Danmarks Pædagogiske Bibliotek

DANMARKS STØRSTE FAGLITTERÆRE PRIS

Simon Nørby fra Institut for Uddannelse og Pædagogik på Aarhus Universitet har sammen med sin kollega Maria Nordfang fra Københavns Universitet vundet Danmarks største faglitterære

pris, Lærebogsprisen på kr. 100.000.

De to forskere har vundet prisen for deres bogforslag Kognitionspsykologi. Lærebogsprisen adskiller sig fra andre litterære priser ved at blive

tildelt en bog, der endnu ikke er skrevet. I stedet handler det om den gode ide. Om Simon Nørby og Maria Nordfangs forslag til en lærebog om kognitionspsykologi skrev juryen blandt andet:

»Det kræver selvsagt både mod og stort overblik at kunne skrive om så omfangsrigt et stof. Det kunststykke har Simon og Maria overbevisende demonstreret kan lade sig gøre med både faglig tyngde, formidlingsmæssig lethed og tydelig vilje til at gøre det ofte komplekse stof nærværende for læseren. **Det er et lysende eksempel på, hvad en god lærebog skal kunne og ville.**«

Bogen udkommer i 2013 på Samfundslitteratur.

I 2014 FYLDER SKOLEN 200 ÅR



Og det skal fejres. Skolehistorikere ved Aarhus Universitet er drivkraften bag jubilæumsarrangementerne, der markerer, at man i 1814 koblede pligten til at blive undervist sammen med retten til at blive undervist.

Jubilæet sætter fokus på skolens historie gennem de seneste 200 år og på skoletiden som et livsafsnit, de fleste har både gode og dårlige minder om.

»Alle har erindringer, der går tilbage til deres skoletid. Alle kan huske, hvordan det var at gå i skole – på godt og ondt. Samtidig er og var skolen en væsentlig samfundsinstitution. Den er ganske enkelt en af grundstenene i vores velfærdssamfund.« siger Ning de Coninck-Smith, der er professor MSO i skolehistorie ved Aarhus Universitet.

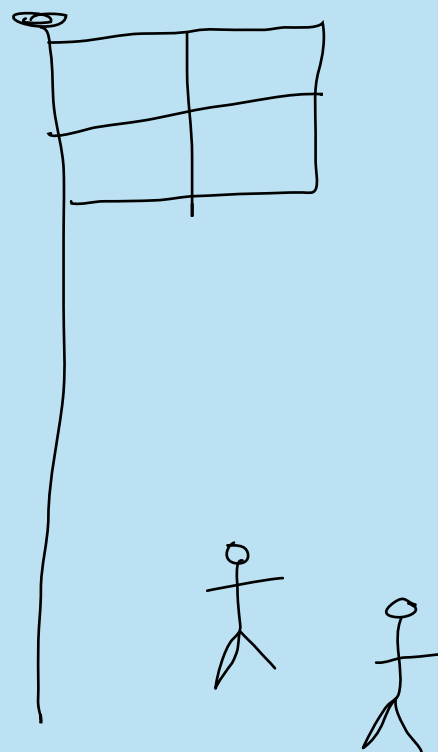
Hun er initiativtager til fejringen af skolejubilæet og har i samarbejde

med Børne- og Undervisningsministeriet etableret et sekretariat med ansvar for at formidle skolehistorien og aktiviteterne omkring skolejubilæet. Børne- og undervisningsminister Christine Antorini står i spidsen for styregruppen, og Kronprinsesse Mary er protektor for jubilæet.

I forbindelse med jubilæet bliver der arrangeret udstillinger og events samt udarbejdet undervisningsmateriale til skoleelever på alle klassetrin.

»200-års jubilæet er også en mulighed for at skabe debat og opmærksomhed om de traditioner og historiske baggrunde, der ligger bag skolens aktuelle problemer – og som får indflydelse på skolens fremtid,« siger Ning de Coninck-Smith.

Jubilæumssekretariatet har til huse på Danmarks Pædagogiske Bibliotek og skal blandt andet producere undervisningsmateriale og søge fondsmidler til finansiering af jubilæets aktiviteter. Sekretariatet er finansieret af Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet, Danmarks Pædagogiske Bibliotek og Ministeriet for Børn og Undervisning.



SØREN KJELDGAARD, AU-FOTO

AARHUS UNIVERSITET I SPIDSEN FOR **GLOBALT** PROJEKT OM UNIVERSITETSREFORMER

Aarhus Universitet står i spidsen for et globalt uddannelsesnetværk for ph.d.-studerende, der skal sammenligne og nytænke universitetsreformer i Europa, Asien, Australien og New Zealand. De unge forskningstalenter bliver alle tilknyttet et internationalt forskningsprojekt, der netop har fået bevilget 31,6 millioner kr. af EU.

Seks europæiske universiteter går sammen om at uddanne unge forskere, der skal se nærmere på de universitetsreformer, der i disse år præger den globale universitetsudvikling. Det sker med det nye internationale projekt UNIKE – Universities In the Knowledge

Economy. Projektet har netop fået bevilget 31,6 millioner kr. af EU's Marie Curie Uddannelsesprogram.

Susan Wright, der er professor ved Institut for Uddannelse og Pædagogik på Aarhus Universitet, leder projektet. Hun siger:

»Projektet favner bredt og internationalt og bliver søsat i samarbejde med fem andre europæiske universiteter og 15 universiteter fra Stillehavsregionen. Formålet med projektet er at skabe et globalt netværk for forskere, herunder ph.d'er og post.doc'er, der kan kaste et kritisk analytisk blik på universitetsudviklingen i forskellige dele af verden.«

SPOT PÅ NY FORSKNING

I hvert nummer stiller Asterisk skarpt på et aktuelt forskningsprojekt fra Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet. Denne gang handler det om projektet **Børneliv i ghettoer**.



ET GANSKE ALMINDELIGT GHETTOLIV

Familier i ghettoen lever et liv på kanten, men de ser ikke sig selv som udsatte. Pædagoger spiller en nøglerolle som rådgivere for de udsatte familier, og det giver en række socialpædagogiske udfordringer.

Af MATHILDE WEIRSØE



Der er ingen tvivl om, at livet i 'ghettoen' er behårdt. Men samtidig ser jeg en klar tendens til, at beboerne i de udsatte boligområder normaliserer ghettolivet.«

Sådan lyder det fra Kirsten Elisa Petersen, der er adjunkt ved Aarhus Universitet og aktuel med en ny rapport om udsatte børn og deres familier i udsatte boligområder, som har den mere folkelige betegnelse 'ghettoer'.

I et år var hun tilknyttet en daginstitution i et udsat boligområde og samlede materiale til sit forskningsprojekt. I mødet med forældrene blev hun opmærksom på et paradoks, der bl.a. kom til udtryk i en samtale, hun havde med en mor under sit ophold i daginstitutionen: »Du afleverer børnene, du går på arbejde, du kommer tilbage og handler i Netto eller Fakta. Så går man hjem, tilbereder sin mad. Meget normalt familieliv, ikke?« sagde kvinden.

For forskeren gav denne bemærkning om dagligdagen stof til eftertanke. Hvad betyder

»De familier, som pædagogerne og det omgivende samfund betegner som udsatte, ser ikke sig selv som udsatte.«

Adjunkt **Kirsten Elisa Petersen**

det, hvis familierne ikke ser sig selv som udsatte?

»De familier, som pædagogerne og det omgivende samfund betegner som udsatte, ser ikke sig selv som udsatte. Der kan være problemer og vanskeligheder, men begrebet udsathed optræder slet ikke i forældrenes forståelse af sig selv og deres børn. Det kan være en flugt, men det kan også være et udtryk for, at livet bare er hårdt i de her boligområder,« fortæller Kirsten Elisa Petersen.

Og det paradoks – at det for udefrakommende synes indlysende, at familierne er udsatte og lever på kanten, mens familierne selv opfatter deres liv som almindeligt – blev forskerens tilgang til de børn og forældre, hun

talte med. Hun gik åbent til dem som mennesker på godt og ondt; hørte deres historier og baggrunde, alt imens hun fulgte livet og det pædagogiske arbejde i daginstitutionen.

Mere omsorg end læring

Det pædagogiske arbejde i ghettoområderne stiller store krav til de pædagoger, der arbejder der.

»De er engagerede og fokuserede på at give børnene det, mange af dem ikke får derhjemme – nemlig omsorg. Det tager uundgåeligt fokus fra de mere læringsorienterede pædagogiske aktiviteter. Til gengæld udfører de et væsentligt socialpædagogisk arbejde,« understreger Kirsten Elisa Petersen.

Det socialpædagogiske arbejde består bl.a. i at lede og udvikle familieprojekter og -grupper, der retter sig mod udsatte familier og de problemer, de slås med. Kirsten Elisa Pedersen kom bl.a. i kontakt med en mor, der jævnligt kom i familieprojektets lokale. Hun boede med sit barn sammen med faren, der var misbruger, kriminel og voldelig.

»Han havde tilmed en seksuelt krænkende opførsel i familien. Han kontrollerede morens kommunikation med omverdenen – telefonopkald, post m.m. – og familien havde derfor intet netværk. For hende var familieprojektet et fristed, hvor hun kunne snakke med pædagogerne om familiens problemer. Hun blev også tilbudt at spise i institutionen, >



GHETTOER I BØRNEHØJDE

Et nyt forskningsprojekt undersøger børneliv i udsatte boligområder.



POLEFOTO



BØRNELIV I GHETTOER

Hvordan forløber hverdagen i ghettoområder, og hvordan arbejder pædagogerne med børnene og forældrene til daglig? Adjunkt Kirsten Elisa Petersen har sammen med lektor Niels Rosendal Jensen fra Aarhus Universitet stået i spidsen for projektet *Pædagogisk arbejde med socialt udsatte børn, der vokser op i ghettolignende boligområder*. Formålet med projektet har været at blive klogere på, hvilke særlige udfordringer pædagogerne står over for i ghettoområderne.

Projektet udgør fundamentet for et større projekt om børneliv i ghettoer. Det næste projekt sætter fokus på pædagogernes udvikling af deres arbejde, når de arbejder med udsatte familier i daginstitutioner i ghettolignende boligområder, mens det tredje og sidste projekt specifikt har fokus på børn og unge, som lever deres hverdagsliv i ghettoerne.

I november var Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet, vært for konferencen *Børneliv i udsatte boligområder – ghetto, parallelsamfund, sociale tabere*, hvor rapportens resultater blev fremlagt.

Sådan gjorde forskerne:

- **Projektet** bygger på observationer, interview med seks pædagoger og fem forældre samt en spørgeskemaundersøgelse, som er besvaret af det pædagogiske personale i en daginstitution i et ghettoområde i Danmark (i alt 19).

Det fandt forskerne ud af:

- **17 ud af 19** pædagoger tilkendegiver, at arbejdet i institutionen har fysisk og/eller psykisk betydning for dem. De psykiske påvirkninger handler om at belysne sig mere om børn og familier, at have svært ved at lægge arbejdet fra sig, når man går hjem, at føle afmagt, når man ikke

kan hjælpe en familie, samt at være mentalt indstillet på at møde vredesudbrud hos forældre.

- **De** udsatte familier betegner ikke sig selv som udsatte. De kæmper blot for at få hverdagen til at hænge sammen og lever, hvad der for dem synes at være et normalt liv. Det til trods for at deres liv kan være præget af vold, kriminalitet og økonomisk knaphed.

- **Omsorgsarbejdet** er centralt for det pædagogiske arbejde i institutionen i det udsatte boligområde, og det tager tid fra de mere formaliserede læringsaktiviteter.

- **Forældreprojekter** og forældregrupper hjælper de udsatte familier. Det bliver et socialt værested for familier med tunge sociale problemer.

- **Det** pædagogiske arbejde i forældreprojekterne tager form som socialpædagogisk arbejde, hvor pædagoger fungerer som rådgivere eller mæglere mellem kommunen og forældre med sociale problemer.

- **Pædagogerne** oplever på den ene side en frustration over det udvidede forældresamarbejde og de udfordringer, der følger med, men samtidig er der på den anden side en generel forståelse for, at et godt forældresamarbejde er udgangspunktet for en god relation til børnene.

Læs mere om projektet på:
edu.au.dk/forskning/projekter/boerneliv-i-ghettoer

»Jeg spurgte en af drengene, hvem han holdt med – Danmark eller Italien? Han kiggede på mig, som om jeg var idiot. 'Danmark selvfølgelig', svarede han.«

Adjunkt **Kirsten Elisa Petersen**

ligesom hendes ældre børn kunne komme der,« fortæller Kirsten Elisa Petersen.

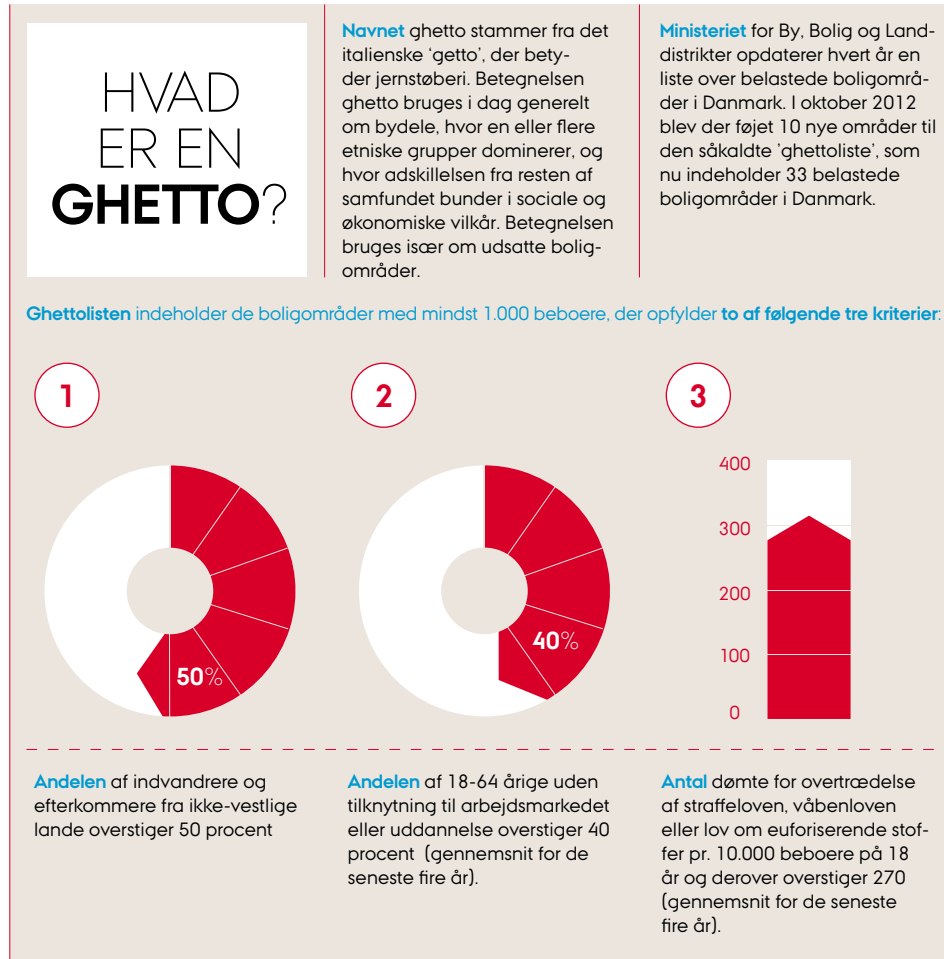
Pædagogerne underrettede kommunen om forholdene i familien og samarbejdede med en sagsbehandler om forløbet. Samtidig holdt de moren underrettet om forløbet. På den måde formidlede familieprojekterne et succesfuldt samarbejde mellem udsatte forældre og offentlige instanser. Det kræver på én gang engagement og en god portion psykisk overskud hos pædagogerne at arbejde så intensivt med de udsatte familier.

»Pædagogerne er engagerede og lægger meget arbejde i familieprojektet. Men for nogle medfører det også psykiske påvirkninger, idet de har svært ved at lægge arbejdet fra sig, når de kommer hjem. De fortæller om den afmagtsfølelse, der følger med, når de ikke kan hjælpe en familie, ligesom de skal være mentalt indstillet på at møde vredesudbrud hos forældre, der er pressede af den ene eller den anden grund,« siger Kirsten Elisa Petersen.

Netværk på tværs af fordomme

Et kendetegn ved daginstitutionen i ghettoen er dens mangfoldighed og de mange forskellige etniske grupper af børn og forældre. Og det er ikke altid helt problemfrit, for de etniske gruppers forskellighed og indbyrdes stridigheder kommer også til udtryk i daginstitutionen. Det blev Kirsten Elisa Petersen opmærksom på, da hun interviewede en af forældrene.

»Jeg talte med en afrikansk kvinde, som var kristen. Hun gjorde meget ud af at fortælle mig, at hendes børn hørte til oppe på første sal i daginstitutionen. Vel at mærke *ikke* nede i



Kilde: Ritzau og Liste over særligt udsatte boligområder pr. 1. oktober 2012.

stuen ved alle de muslimske børn. Jeg forstod på hende, at de muslimske børn i hendes øjne var ballademagere, og at islam i øvrigt var en religion, der kun førte dårlige ting med sig. Sådanne fordomme er altså på spil, og det bliver derfor en udfordring for pædagogerne at navigere rundt mellem de mange forskellige etniciteter og forældretyper og modarbejde de fordomme og den splid, der let opstår,« fortæller Kirsten Elisa Petersen.

Derfor er forældresamarbejde på tværs af nationaliteter også en væsentlig pædagogisk opgave i ghettoområderne, og det består bl.a. i at arrangere forskellige kulturelle aktiviteter, fx kvindeklubber, der har integration som overordnet mål, men som i lige så høj grad skal skabe tolerance og netværk mellem kvinder med forskellige etniske og religiøse baggrunde.

»Vi er røde, vi er hvide«

Selvom det fører mange udfordringer med sig, at 80 procent af børnene kommer med anden baggrund end dansk og har vidt forskellige kulturer og traditioner med i bagagen, så er

der også glade øjeblikke, hvor mangfoldigheden forenes, og de bare er børn sammen et sted i Danmark.

»En dag så alle børnene landskamp – Danmark mod Italien. Og de heppede på Danmark, og de hujede og sang 'Vi er røde, vi er hvide'. Og da jeg så kiggede ind på stuen, sad der 20 børn med dannebrog tegnet på kinderne og sang med. Men langt de fleste børn havde vel at mærke helt andre baggrunde end dansk. Jeg spurgte en af drengene, hvem han holdt med – Danmark eller Italien? Han kiggede på mig, som om jeg var idiot. 'Danmark selvfølgelig', svarede han. Det var simpelthen så kært, at jeg ikke kunne lade være med at grine,« fortæller Kirsten Elisa Petersen. ■



KIRSTEN ELISA PETERSEN

Adjunkt, ph.d. ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet. Hun forsker bl.a. i børns udsathed og pædagogisk arbejde i udsatte boligområder. Hun er oprindeligt uddannet pædagog og psykolog og har selv arbejdet i daginstitution.

HVAD OPTAGER FORSKEREN?

Den ensomme forsker i elfenbenstårnet hører fortiden til. I dag skal forskerens viden ud i verden til dem, den berører.

Men hvad berører forskeren?

Asterisk ser i hvert nummer nærmere på, hvad der optager forskeren.



FORSKERENS KAMP FOR EN MERE FREDELIG VERDEN

Ligesom klimaforandringer er vold en global udfordring.

Den pædagogisk-psykologiske forskning kan bidrage væsentligt til at skabe mere demokratiske, fredelige og stabile samfund, fortæller professor PETER BERLINER.

Fortalt til KNUD HOLT NIELSEN

ET LOKAL- SAMFUND I KNÆ

Jeg har netop afsluttet følgeforskning på projektet *Paamiut Asasara* i Grønland, som startede i 2008. I yderdistrikterne i Grønland har der været mange problemer med drab, seksuelle overgreb, vold og anden kriminalitet. Paamiut har været den by i Grønland, hvor der var mest vold. Derfor ville man



SCANPIX

lave livsvilkårene i byen om. I stedet for kun at fokusere på selvmord, vold og mangel på trivsel tog projektet udgangspunkt i alt det,

der fungerede, og alt det, folk gerne ville. Projektet tog afsæt i begrebet 'community psykologi', hvor man flytter fokus fra den enkeltes problemer til at se på problemerne som et samfundsanliggende, hvor man skal lave samfundet om.

Projektet har omhandlet en række forskellige grupper, blandt andet udsatte mødre. Man kunne se, der var en række risikofaktorer: Enlige mødre har generelt et lavere uddannelsesniveau og en større risiko for at få misbrugsproblemer og stå uden arbejde. Projektet tog ca. halvdelen af de »udsatte« gravide i byen og gav dem et kursus i det nye familiecenter. De begyndte at arbejde med deres ønsker, drømme og visioner. Hvad vil de med deres børn, hvordan skal familielivet være, og hvad er deres egne erfaringer med et godt familieliv? Kvinderne indkaldte blandt andet til borgermøder for at diskutere, hvordan man kan skabe ordentlige opvækstvilkår for børnene, fordi børnene er ikke kun mødrenes ansvar, men også mændenes. Mændene kom også pænt med til mødrene. Og så sagde de fremmødte ellers, 'men det er ikke kun familiernes ansvar, det er hele samfundets ansvar, at vi har nogle gode, trygge vilkår for børn'.

I projektet har man arbejdet med andre grupper på samme måde, blandt andet unge og familier. Trivsel er helt generelt steget i Paamiut. Folk føler sig tryggere; de føler, de er tættere på de andre, og de føler meget mere *samhørighed*, som er et udtryk, de snakker meget om. Volden er faldet. Den særlige vold, der har været i fokus i projektet, nemlig vold i hjemmene – huspektaklerne – er faldet med 44 procent siden 2007. Der skete et utroligt stort fald, da man fik fokus på de udsatte børnefamilier.

LOMMER UDEN VOLD

Jeg beskæftiger mig med læringsprocesser i store grupper af mennesker. Det handler blandt andet om større forandringsprocesser i store grupper af mennesker, og så er opgaven selvfølgelig, at den forandring helst skal være i en positiv retning. Det har jeg arbejdet meget med i forbindelse med Røde Kors rundt omkring i verden, hvor jeg har beskæftiget mig med det, man kalder rehabilitering efter katastrofer – naturkatastrofer og menneskeskabte katastrofer, der kan være borgerkrig, folkedrab eller voldsom undertrykkelse.

Når man går ind for at lave rehabilitering i samfund, der er ødelagt af vold eller borgerkrig, så prøver man på at genskabe de økono-



HJEMME I GRØNLAND

Peter Berliner føler sig meget hjemme i Grønland, hvor han senest har lavet følgeforskning på et projekt om et yderdistrikt i Grønland.

miske strukturer, de sociale støttesystemer og en demokratisk organisering af samfundene. I dag søger man også at genskabe den økologiske bæredygtighed, det vil sige, at man lever på en måde, som man kan fortsætte med. Det er et eksempel på, at psykologien og den pædagogiske psykologi pludselig rammer en hel masse andre områder.

Fred og fredelig sameksistens er en af de vigtigste forudsætninger for bæredygtighed i vores samfund, og volden er globalt set en af de rigtigt ødelæggende faktorer. Selvfølgelig ødelægger det livet for folk, men det ødelægger også økonomi, handel, entrepriser og samarbejdsmuligheder mellem lande.

Det, jeg er mest optaget af, er de lakuner, hvor volden holder op. Løsningsmodeller på volden. På et tidspunkt undersøgte jeg et område på Mindanao på Filippinerne, som kaldes *Space for Peace*. Midt i et borgerkrigsområde var der nogle landsbyer, hvor man stoppede krigen. Baggrunden var, at der sad mange bønder i flygtningelejre. De besluttede sig for at vandre tilbage til deres landsbyer, selv om krigen stadig stod på. Der var tre religiøse grupper, animister, kristne og muslimer, som slog sig sammen, vandrede hjem og skabte fred. Hvordan kan det være, at man pludselig kan gøre det? Og hvordan kan det være, at man kan få oprørsstyrkerne og regeringsstyrkerne til at lade være med at skyde på hinanden inde i disse fredszoner? Det har jeg studeret meget. Det kan lade sig gøre at skabe fred gennem en fælles læringsproces, der er

drevet frem af befolkningen selv. Forudsætningen er, at man opdager, at det kræver langt mere energi at skabe ufred end at leve fredeligt sammen. Det er en social erkendelsesproces at skabe og vedligeholde fred.

EN MERE GLOBAL SYNSVINKEL

Jeg rejser meget med min forskning. I øjeblikket føler jeg mig så meget hjemme i Paamiut i Grønland, at jeg nærmest synes, jeg bor der. Men jeg er også i gang med at søge penge til et stort projekt i Mexico om at fremme fredelig konfliktløsning gennem uddannelsessystemet, dvs. ved at opbygge et uddannelsessystem, der gennem sin tilrettelæggelse af undervisningen og læringsmiljøet fremmer – og inviterer børnene ind i – et fredeligt miljø, hvor der er plads til innovation og demokratisk deltagelse, fordi der er skabt tryghed. Det er et praktisk interventions- og forskningsprojekt. Det er sådan, jeg bedst kan lide at arbejde – med deltagende aktionsforskning – så jeg bor i Mexico det meste af tiden lige i øjeblikket.

Jeg mødte min kone Elena i Mexico. Hun var arrangør af en konference i Aguascalientes, hvor jeg var inviteret med for at tale om, hvordan man kan bruge fredspsykologi i Mexico. Det er en stor udfordring med den megen vold og organiserede kriminalitet,

men også med store menneskelige og sociale ressourcer til at skabe bæredygtige og socialt ansvarlige miljøer i skoler, på universiteter og i lokalområder.

Det er vigtigt at tage en mere global synsvinkel, også inden for pædagogisk psykologisk forskning. Ligesom klimaforandringerne er vold en global udfordring. Vi kan ikke bare sidde det overhørigt, at folk slår hinanden ihjel rundt omkring i verden. Det ødelægger muligheder for fremskridt og økonomisk vækst, hvis vi har store områder ødelagt af vold. Derfor er det vigtigt at opbygge mere demokratiske, fredelige og stabile samfund og samtidig selvfølgelig knytte det til den sociale rehabilitering af folk efter katastrofer og vold. Danmark hjælper på mange leder og kanter, men vi skal også være med til at udvikle metoder til, hvordan vi kan gøre den sociale rehabiliteringsproces lettere, hurtigere og bedre rundt omkring. Det er dybest set det, jeg arbejder med. ■



PETER BERLINER

Professor ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet. Han forsker i sociale lærings- og udviklingsprocesser i samfund, der oplever en fragmentering af sociale strukturer og støttesystemer. Han indgår aktuelt i forskningsprojekter i Grønland, Mexico og Danmark.

NYE BØGER. MODTAGET PÅ REDAKTIONEN



FRITIDSPÆDAGOGIK OG BØRNE LIV

*Pernille Hviid og Charlotte Højholt
(red.)*

Rammerne om børns fritidsliv har ændret sig markant. Antologien tager fat på centrale spørgsmål for en moderne fritidspædagogik og sætter bl.a. fokus på børns liv og læring på tværs af institutioner, inklusion, organisering i SFO og betydningen af børns venskaber. HANS REITZELS FORLAG

DIALOGBASERET UNDERVISNING

– Kunstmuseet som læringsrum

*Olga Dysthe, Nanna Bernhardt
og Line Esbjørn*

I denne bog viser forfatterne, hvordan erfarne museumsundervisere møder børn og unge på syv museer og udfordrer dem til at udforske temaer, udveksle synspunkter og udvikle nye tanker og idéer. SKOLETJENESTEN OG UNGE PÆDAGOGER

MOTIVATION

– Viden og værktøj fra positiv psykologi

Kennon Sheldon

Forfatteren præsenterer her sin teori om positiv motivation, der på dansk hedder selvreguleringsteorien.

MINDSPACE



FORBLØFFENDE PRAKSISSE

– En fænomenologisk undervisningsstrategi

Kirsten Fink-Jensen

Bogen behandler undervisningsstrategien 'Forbløffende praksisser', der har som mål at kvalificere studerende, som skal være professionelle undervisere, til at blive opmærksomme på og reflektere over de pædagogiske problemstillinger, der måtte vise sig i deres fremtidige praksis.

HANS REITZELS FORLAG

VEJLEDNING UNDER NYE VILKÅR

Thorbjørn J. Karlsen (red.)

Antologien diskuterer vejledning i det moderne samfund og er central i diskussionen om vejlederens ansvar og kompetence samt den forståelse og praksis, der kan tillægges vejledning i uddannelse og erhvervsfunktioner.

FORLAGET KLIM

STUDIUM GENERALE

– En bog om væren og viden

Lars Albinus

Bogen præsenterer videnskab som et differentieret begreb ud fra den tese, at der ikke gives et færdigt sæt af kriterier for viden. Fokus i bogen er spørgsmålet om viden, dels i forhold til vidensinstitutionernes historie fra det antikke akademi til det moderne universitet, dels i forhold til mere filosofiske overvejelser over de menneskelige erkendelsesvilkår som sådan.

FORLAGET KLIM

FAGSAMSPIL OG ERKENDELSE I DE GYMNASIELLE UDDANNELSER

Lilli Zeuner

Gymnasierne bevæger sig fra den traditionelle fagopdelte undervisning til en kombination af enkeltfag og interdisciplinær undervisning. Bogen søger at afklare, hvad denne udvikling betyder i de gymnasiale uddannelser betyder for de unges dannelse og kultivering. NYT FRA SAMFUNDSVIDENSKABERNE

LÆSEFRØ

Trude Hoel, Gunn Helen Ofstad Oxborough og Åse Kari H. Wagner

Bogen tager udgangspunkt i den viden om sprogudvikling og sprogstimulering og belyser en række praktiske emner, for eksempel samarbejde mellem børnehaven og bibliotek, værdien af tidlig indsats og læseaktiviteter i børnehaven.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

KLASSISK OG MODERNE PÆDAGOGISK TEORI

*Peter Østergaard Andersen og
Tomas Ellegaard (red.)*

Bogen giver en indføring i pædagogikkens centrale problemstillinger, teorier, personer og begreber. Bogen udkom første gang i 2007 og er nu udkommet i en opdateret 2. udgave med over 30 tematisk inddelte kapitler skrevet af danske forskere.

HANS REITZELS FORLAG



RUM OG LÆRING

*Charlotte Ringsmose og
Susanne Ringsmose Staffeldt*

Forfatterne præsenterer i ord og billeder ideer til at indrette lokaler og udvælge materialer, så både børn og voksne får lyst til at indgå i lærende og udviklende sammenhænge.

DAFOLO

DIALOG I SKOLENS VEJLEDINGSARBEJDE

Jette Skeem

Bogen giver AKT-vejledere og andre ressourcerpersoner konkrete kommunikationsredskaber til dialog med elever, forældre og kolleger.

AKADEMISK FORLAG

HVAD ER PÆDAGOGIK

Gunn Imsen

Bogen giver en indføring i, hvordan faget pædagogik er vokset frem som en samfundsvidenskabelig disciplin, hvilke forskningsmetoder faget benytter, og hvad de vigtigste temaer er.

AKADEMISK FORLAG



INDFØRING I PÆDAGOGISK FILOSOFI

Christer Stensmo

Bogen giver en indføring i den pædagogiske filosofi. De klassiske filosoffer præsenteres i kronologisk rækkefølge, hvor forskellige dele af deres tænkning præsenteres: ontologi, epistemologi, etik, menneske- og samfundssyn samt pædagogiske overvejelser.

FORLAGET KLIM

PÆDAGOGISK LOVSAMLING 2013

Erik Jappe

Bogen er et opslagsværk på 640 sider for pædagoger, lærere og studerende om dansk lovgivning på de pædagogiske, skolemæssige, sociale og sundhedsmæssige område.

FRYDENLUND

INTERKULTUREL DIDAKTIK

Mette Buchardt og Liv Fabrin

Bogen handler om at organisere undervisning for alle skolens elever og således integrere en interkulturel dimension i den almindelige pædagogiske tænkning.

GYLDENDAL

MELLEM ORDENE

– Kommunikation i professionel praksis

Per Jensen og Inger Ulleberg (red.)

Hvordan kan vi forstå kommunikation mellem mennesker? Kan viden om kommunikation bidrage til at forbedre professionel praksis og ændre fastlåste situationer og åbne for nye muligheder? Det er nogle spørgsmål, som bogen tager fat på.

FORLAGET KLIM

INNOVATION OG LÆRING

Michael Paulsen og

Søren Harnow Klausen (red.)

Bogen rummer analyser af forskellige innovationsforståelser, men undersøger også konkrete forsøg på at fremme innovation i uddannelse og organisationer.

AALBORG UNIVERSITETSFORLAG

SKRIVELYST I BØRNEHAVEN

Sigrid Madsbjerg og Kirsten Friis (red.)

I denne bog argumenterer forskere og praktikere for, hvorfor det lille barn bør inviteres til at udforske og kommunikere via skriftsproget. Der bliver også lagt vægt på, hvordan skrivning kan indgå i børnehaven på en legende og støttende måde.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

MENING I GALS KABEN

– Oversigt over ledelsesteoriene

Bøje Larsen

Forfatteren søger at identificere det intellektuelt holdbare og det permanente bag diverse modebøger om ledelsesteori og uddrager de praktiske ledelseseksempler af den nyeste akademiske forskning på området.

JURIST- OG ØKONOMFORBUNDETS
FORLAG

KROPPENS SPROG I PROFESSIONEL PRAKSIS

Helle Winther (red.)

Gennem både forskningsbaseret teori og praksisnære fortællinger synliggør denne antologi kropslighedens, sanselighedens og personlighedens betydning for professionel kommunikation.

BILLESØ OG BALTZER

»Der ligger her en generel udfordring i at flytte diskussionen fra, hvordan enkeltbørn kan inkluderes, til **hvordan vi kan omorganisere skole- og fritidsliv**, så vi undgår (eller mindre optimistisk: mindsker) *udskillelse*.«

Fra **Dorte Kousholt**: kapitel i antologien *Fritidspædagogik og børneliv*

TIDSSKRIFTER



NUL TIL FJORTEN

Dette pædagogiske tidsskrift udgives af Dansk Pædagogisk Forum. Nr. 3/2012 om 'it i institutionen' tager fat på den digitale daginstitution.

UP

Tidsskriftet udgives af Unge Pædagoger. Nr. 3/2012 med temaet 'Måler aflæsning i skolen' belyser, hvordan myndighederne i århundredet har kontrolleret og sanktioneret skolens praksis gennem centralt fastsatte eksamener.

PÆDAGOGISK PSYKOLOGISK TIDSSKRIFT

Tidsskriftet udgives af Forlaget Skolepsykologi og Pædagogiske Psykologers Forening. Nr. 5/2012 med temaet 'PPR i beredskab' omhandler de store forandringer i præmisserne for PPRs virke.

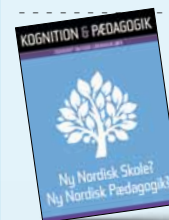


DANSK PÆDAGOGISK TIDSSKRIFT

Nr. 3/2012 handler om temaet 'Anvendelsesfokuseret pædagogisk forskning – betydning og alternativer'. Nummeret belyser aktuelle tendenser og måder at inddrage og anvende pædagogisk teori i praksis.

KVAN

Dette tidsskrift for uddannelse og skole udgives af VIA University College. Nr. 93 er et temanummer om enhedsskolen.



KOGNITION OG PÆDAGOGIK

Tidsskrift om gode læringsmiljøer fra Dansk Psykologisk Forlag. Nr. 85 indeholder en række artikler om ny nordisk skole og ny nordisk pædagogik.

HVAD ER NY NORDISK SKOLE?

Den seneste tid har **Ny Nordisk Skole** trukket næsten lige så mange overskrifter som det nu verdensberømte nye nordiske køkken. Men hvad er egentlig Ny Nordisk Skole? Professor PER FIBÆK LAURSEN, der er medlem af den dialoggruppe, der er nedsat af Børne- og undervisningsminister Christine Antorini i forbindelse med Ny Nordisk Skole, giver sit bud.

Af PER FIBÆK LAURSEN

Forlængelse af Ministeriet for Børn og Undervisnings Sorø-møde i august er projekt Ny Nordisk Skole sparket i gang i løbet af efteråret 2012. Christine Antorini er initiativtager og drivkraft bag ideen, der i kort form lyder således:

Den danske skole har nogle væsentlige værdier, som den deler med de andre nordiske skoler. Det gælder blandt andet fællesskab, trivsel, uformelle omgangsformer, demokratiske beslutningsprocesser og vægt på praktisk anvendelig viden. Disse værdier har i en periode været miskendte. De skal rehabiliteres, videreudvikles og moderniseres. Politikere, lærere og forældre skal samarbejde om at skabe en bedre skole, der bygger videre på det, vi allerede er gode til.

Konkret består projektet i, at der sidst på året udvælges 200 institutioner inden for hele 0-18-års-området, der gennem to år skal arbejde på at udvikle et mere konkret indhold til ideen og afprøve det i praksis. Men allerede inden projektet rigtigt er gået i gang, har det rejst en række spørgsmål.

Er det varm luft?

Den kritik, der oftest er blevet rejst, mod Ny Nordisk Skole, er, at det er en gang varm luft. Det er korrekt, at ideerne er generelle og meget lidt konkrete. Men det skal ses i sammenhæng med, at intentionen i projektet er, at de institutioner, der melder sig til at deltage, skal have frihed til at udvikle og konkretisere de overordnede ideer.

Ny Nordisk Skole er ganske vist igangsat af ministeren, og ministeriet etablerer en ramme om projektet. Men samtidig er det intentionen, at projektet skal være pædagogisk udvikling »fra neden«. Det er de deltagende institutioner, der selv beslutter, hvad det konkrete indhold i projektet skal være. Det er ikke noget problem, at det hele i udgangspunktet virker noget vagt, blot det i løbet af de kommende år får substans.

Hvad er Ny Nordisk Skole inspireret af?

Ideen er inspireret af den succes, fortællingen om ny nordisk mad har haft. Den nye nordiske mad har medført, at en dansk restaurant er kåret som verdens bedste og har inspireret

en række andre restauranter. Når der er kommet en trend ud af det og ikke blot succes for en enkelt restaurant, skyldes det, at der er blevet skabt og formidlet en fortælling om ny nordisk mad.

Er der noget særligt nordisk at basere sig på?

Der er et vist hold i påstanden om, at der eksisterer særlige nordiske kulturtræk. F.eks. har hollænderen Gert Hofstede i en meget kendt undersøgelse fremhævet, at de nordiske lande i international sammenligning er særlige ved en meget lille magtdistance. Det vil sige, at vi betragter ledere og andre autoriteter som vore ligemænd, og at vi ikke opfører os underdanigt. Respekten for det enkelte individ og dets særtræk er også kulturværdier, der er mere udbredt i de nordiske lande end i de fleste andre lande. Der er altså et vist grundlag for at hævde, at vi har nogle særlige kulturtræk, som vi er fælles om i Norden, og som afspejler sig som kvaliteter i danske og andre nordiske skoler. Og der er også et vist hold i, at disse kvaliteter nyder international anerkendelse.

Er det i realiteten ikke kun et dansk projekt?

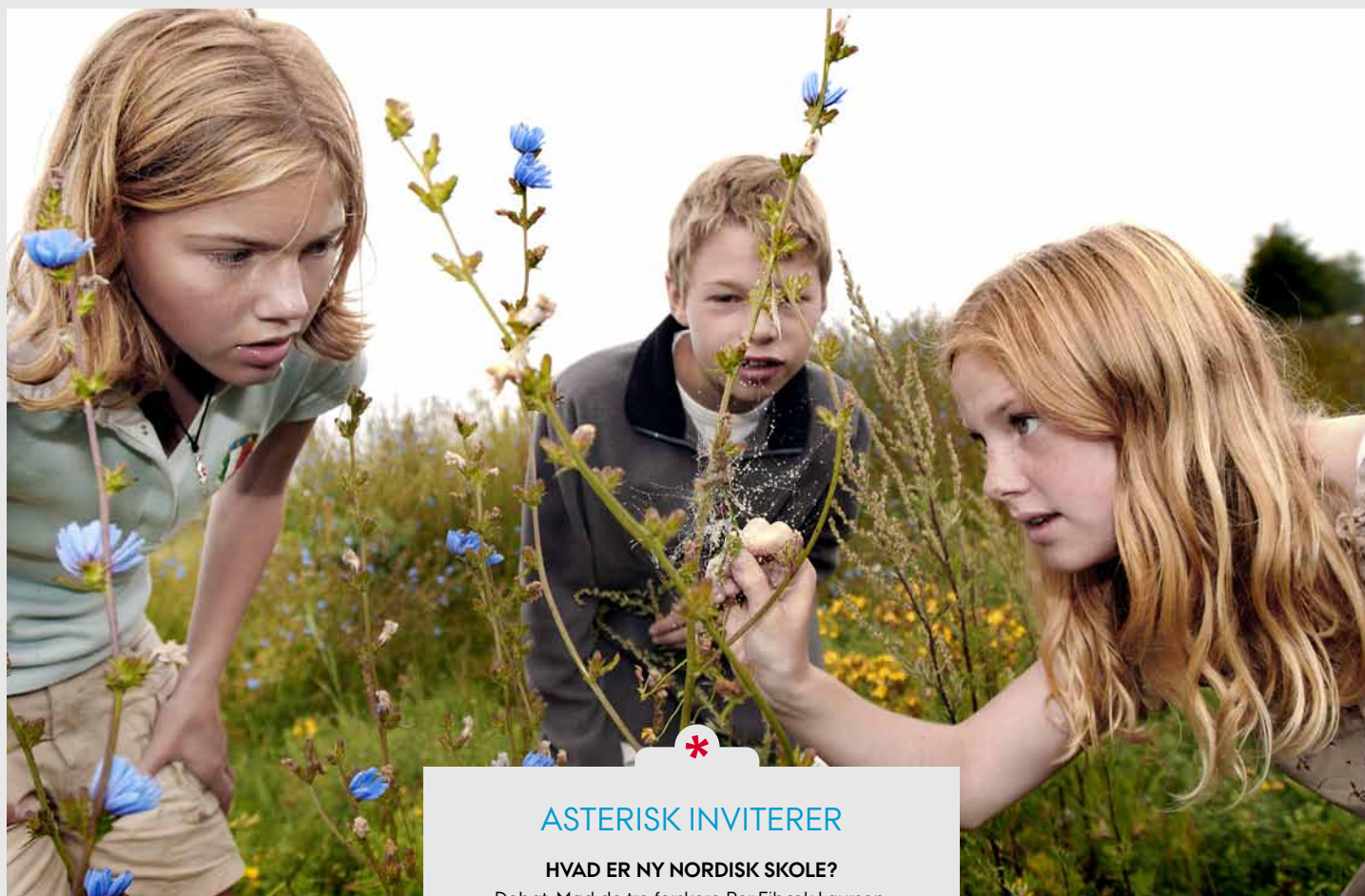
Initiativet er som nævnt rent dansk, men det har så småt vakt nordisk genklang. Den norske kunnskapsminister Kristin Halvorsen holdt indlæg om emnet på årets Sorø-møde, og i oktober vedtog de nordiske undervisningsministre at deltage i et fælles projekt om at udvikle den nordiske skole. Hvad det bliver til i praksis, er endnu for tidligt at sige, men der er i det mindste interesse for tankegangen også i andre nordiske lande.

Hvad står Ny Nordisk Skole i modsætning til?

Jeg ser Ny Nordisk Skole som et forsøg på at frigøre skolepolitikken og pædagogikken fra den fortælling, der har domineret gennem mere end 10 år, og som lyder cirka således:

Danske børn lærer for lidt i skolen. Selv om vi har verdens dyreste folkeskole, har vi langtfra verdens bedste. Der er for megen slaphed, rundkreds-pædagogik og hygge. Derfor præsterer danske børn dårligt i PISA og andre internationale sammenligninger. Det er en trussel mod landets internationale konkurrenceevne. Særligt de asiatiske lande truer os, og dér lærer eleverne langt mere i skolerne. Derfor må der strammes op i den danske skole, og kravene må være højere. Der må være stærke ledelser på skolerne, og både elevernes resultater og lærernes undervisning må overvåges og evalueres.

Den amerikanske lingvist George Lakoff har analyseret metaforer og fortællinger i politisk debat. Han hævder, at politisk argumentation som regel trækker på fundamentale familie-



ASTERISK INVITERER

HVAD ER NY NORDISK SKOLE?

Debat. Mød de tre forskere Per Fibæk Laursen, Noemi Katznelson og Jens Erik Kristensen.

d. 25. februar kl. 16 - 17.30 i Emdrup

[Læs mere og tilmeld dig på:](#)

www.edu.au.dk/kalender

erfaringer. Den konservative fortælling bygger på sammenligning mellem staten og den strikte og moralske faderfigur: *Vi lever i en farlig og truende verden, som vi må beskytte os mod. Derfor må vi være beredte, holde moralen og selvdisciplinen højt og være parate til at tage kampen op under stærke ledere.*

Den pædagogiske og uddannelsespolitiske strammerfortælling passer perfekt til denne generelle konservative fortælling: Vi lever i en globaliseret verden, hvor særligt Kina og andre asiatiske lande truer os. Vores moral og selvdisciplin har været for slap, og derfor er vi dårligt rustede til at tage kampen op. Løsningen er stærkere og mere magtfuld ledelse i ministerium, kommuner og på skoler og sanktioner til dem, som ikke lever op til de øgede krav.

Har Ny Nordisk Skole udsigt til at lykkes?

Ja, det tror jeg, den har. Fortællingen om Ny Nordisk Skole kommer lærerne i møde. Hvis uddannelsespolitiske mål om, at eleverne skal lære mere, skal realiseres, må lærerne gå aktivt ind for dem. Undervisningen i klasseværelset

»Jeg ser Ny Nordisk Skole som et forsøg på at frigøre skolepolitikken og pædagogikken fra den fortælling, der har domineret gennem mere end 10 år.«

Professor **Per Fibæk Laursen**

afgør, om målene bliver nået, og uden lærernes aktive og engagerede deltagelse ændrer man ikke meget. Her havde den gamle fortælling et afgørende problem: Den appellerede mildt sagt ikke til lærerne. Den var tværtimod polemisk rettet mod dem, og det sendte lærerne i forsvarsposition.

Det er en erfaring fra lande som f.eks. den canadiske provins Ontario, at hvis man skal opnå bedre resultater i skolen, skal man anerkende lærerne og deres indsats og appellere positivt til dem om en fælles bestræbelse på at gøre skolen endnu bedre. Det er også erfaringen fra Danmark, at større og krævende mål kan nås, hvis lærerne deltager aktivt og engageret. Det har vi set i forhold til at hæve elevernes læseniveau i indskolingen og i forhold til at begrænse mobning.

Styrken ved fortællingen om Ny Nordisk Skole er, at den er egnet til at skabe positiv medvirken fra lærerne og pædagogerne. ■



PER FIBÆK LAURSEN

Professor ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), hvor han bl.a. forsker i skoleledelse og udvikling af folkeskolen. Han er medlem af dialoggruppen, der er nedsat i forbindelse med Ny Nordisk Skole.

UDDANNELSES- VIDENSKAB

2013

BACHELORUDDANNELSE
SEPTEMBER 2013
I AARHUS OG KØBENHAVN



AARHUS
UNIVERSITET

bachelor.au.dk
[/uddannelsesvidenskab](http://uddannelsesvidenskab)

KALENDER

LÆS MERE OM ARRANGEMENTERNE & TILMELD DIG PÅ
www.edu.au.dk/kalender

Med mindre andet er nævnt, foregår arrangementerne på
Aarhus Universitet, Campus Emdrup, Tuborgvej 164, 2400 København NV



DECEMBER

12. DECEMBER



DE STRESSEDE UNGE KONFERENCE

Center for Ungdomsforskning inviterer til en konference, der stiller skarpt på stress blandt unge og tegner et billede af, hvor udbredt et problem det er. Hvem der rammes af stress, hvordan de påvirkes, og hvordan stressen kan spottes.

Tid og sted: Kl. 9.30 - 16.15
i Festsalen, A220

13. DECEMBER

FORSØGS- OG UDVIKLINGSKONFERENCE 2012 - KOMPETENCELØFT

Nationalt Center for Kompetenceudvikling inviterer til konference og workshops om kompetenceløft på voksen- og efteruddannelsesområdet. Konferencen præsenterer aktuel forskning og har fokus på samspillet mellem teori og praksis og på mødet mellem forskere og praktikere.

Tid og sted: Kl. 10 - 17.30 i Festsalen, A220. Pris kr. 500, tilmeldingsfrist d. 7. december.

JANUAR

10.-11. JANUAR

DANSKDIDAKTIK - HVOR SKAL VI HEN? KONFERENCE

En konference om fremtidens danskdidaktik, der inviterer til indlæg om den hidtidige udvikling, præsentation af gode praksisser og nye ideer, og ikke mindst udpegning af tendenser i danskfagene og danskfagernes didaktik.

Tid og sted: Begge dage kl. 9-16 i aulaen. Pris kr. 1.000 og 460 for studerende



28. JANUAR

TRANSFORMATIV LÆRING OG IDENTITET KONFERENCE

I anledning af udgivelsen af Knud Illeris' bog *Transformativ Læring og Identitet* afholdes konference med deltagelse af tre internationalt førende forskere på området: Knud Illeris, Etienne Wenger og Thomas Ziehe. Konferencen henvender sig til alle med interesse for uddannelse og udvikling af unge og voksne.

Tid og sted: Kl. 13.30 - 16.30 i Festsalen, A220. Pris kr. 975 inklusive bog og kr. 500 for studerende

FEBRUAR

4. FEBRUAR

MOBNING GENTÆNKT

Forskningsprogrammet eXbus: Exploring Bullying in Schools afholder seminar og bogreception. Anledningen er udgivelsen af *Mobning Gentænkt* redigeret af Jette Kofoed og Dorte Marie Søndergaard. Der vil være indlæg fra forfatterne og fra folk fra praksis- og forskningsfeltet.

Tid og sted: Fra kl. 13 i Festsalen, A220

4. FEBRUAR

SKAL VI SKÆRME BØRNENE?

Er digitale medier nødvendige redskaber i det pædagogiske arbejde, eller er det bare hype? Debat om børn, nye medier og digitale investeringer med lektor Jeppe Bundsgaard, AU og lektor Klaus Thestrup, VIA University College. Ordstyrer/redaktør Camilla Mehlsen

Tid og sted: Kl. 16.00 - 17.30 på Aarhus Universitet

25. FEBRUAR

HVAD ER DET NYE I NY NORDISK SKOLE?

Debat om Ny Nordisk Skole og udfordringerne i de danske ungdomsuddannelser. De tre forskere Per Fibæk Laursen, Noemi Katznelson og Jens Erik Kristensen debatterer og perspektiverer.

Ordstyrer/redaktør Peder Holm-Pedersen
Tid og sted: Kl. 16.00 - 17.30 i Emdrup, Festsalen A220

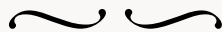
ASTERISK
INVITERER TIL
DEBAT



TURE ANDERSEN

»Hver ny teknologi skaber et miljø, der i sig selv betragtes som korrump og degraderende. **Men dette nye miljø gør sin forgænger til en kunstform.** Da skrivekunsten var ny, omformede Platon den gamle dialogform til en kunstform.«

Marshall McLuhan
Mennesket og Medieme (1964)



Asterisk

En asterisk er det typografiske tegn, der henleder opmærksomheden på noget, der kommer. Den er et forvarsel. Asterisken anvendes ofte i fremstillinger til at markere en reference, som uddyber hovedteksten, og som der kan følges op på. Magasinet Asterisk søger at foregribe og gå dybere ned i aktuelle debatter om uddannelse.

Asterisk er udgivet af:

Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU),
ARTS, Aarhus Universitet
Tuborgvej 164
2400 København NV

www.edu.au.dk/asterisk
ISSN: 1601-5754



AARHUS
UNIVERSITET

INSTITUT FOR UDDANNELSE
OG PÆDAGOGIK (DPU)